فریدریش نیتچە و کارڵ مارکس: لێکچوون و جیاوازییەکانی نێوان دوو جیهانبینین.. حەمید کورەچی

فریدریش نیتچە و کارڵ مارکس دوو بیرمەندی کاریگەرن لە مێژووی فەلسەفە و تیۆری کۆمەڵایەتیدا. سەرەڕای جیاوازی ڕوانگەکانیان لەسەر دەسەڵات، ئایدیۆلۆژیا و گۆڕانی کۆمەڵایەتی، هەردوو فەیلەسووفەکە بەشدارییەکی گەورەیان کردووە لە تێگەیشتنمان بۆ کۆمەڵگا، سیاسەت و سروشتی مرۆڤ. ڕەخنەکانی نیتچە بۆ بەها باوەکان و چەمکی “ویستی دەسەڵات” جەخت لەسەر گرنگی تاکگەرایی و خۆدیاریکردن دەکەنەوە، لە کاتێکدا جەختکردنەوەی مارکس لەسەر ململانێی چینایەتی و نایەکسانی ئابووری لە ناو جەرگەی مشتومڕە بەردەوامەکانی پەیوەست بە نایەکسانی داهات و مافەکانی کارگەراندایە.

فەلسەفەی نیتچە کاریگەرییەکی بەردەوامی لەسەر بوونگەرایی (ئێکزیستانسیالیزم) و تاکگەرایی هەبووە، تەنانەت لەو کۆمەڵگایانەی کە بیری ئازاد تێیاندا سنووردارە. جەختکردنەوەی ئەو لەسەر “ویستی دەسەڵات” و گرنگی دروستکردنی بەها تایبەتەکانی خودی تاک، دەنگدانەوەی هەیە لای ئەو کەسانەی لە ژینگەی سەرکوتکەردا بەدوای سەربەخۆییدا دەگەڕێن. لە هەمان کاتدا، بیرۆکەکانی مارکس بە شێوەیەکی بەرفراوانتر لە بزووتنەوە سۆسیالیستی و کۆمۆنیستییەکاندا پەسەند کران، بەڵام جێبەجێکردنیان بە پێی کەشوهەوای سیاسی بە شێوەیەکی بەرچاو گۆڕانی بەسەردا هات.

هەردوو فەیلەسووفەکە تێڕوانینی بەنرخیان دەربارەی ئاڵۆزییەکانی بوونی مرۆڤ و ئەو پێکهاتانەی کۆمەڵگا بنیاد دەنێن پێشکەش کردووە، کە شوێنەواری بەردەوامیان لەسەر شێوازی بیرکردنەوەمان دەربارەی دەسەڵات، یەکسانی و هەوڵدان بۆ جیهانێکی باشتر جێهێشتووە. بۆ نموونە، بیرۆکەی نیتچە دەربارەی “مرۆڤی باڵا” (Superhuman) هاندەر بووە بۆ تاکەکان تا لە نەریتی کۆمەڵایەتی ڕزگاریان بێت و ڕێگەی تایبەتی خۆیان بەرەو بەدیهێنانی خود بدۆزنەوە.

بەڵام گرنگە ئەوە درک پێ بکەین کە بیرۆکەکانیان لە مێژوودا بە هەڵە لێکدراونەتەوە و بە پاساودانی کردەوە و ئایدیۆلۆژیا

سەرکوتکەرەکان بەکارهێنراون. شیکردنەوەی ڕەخنەگرانە و تێگەیشتن لە کارەکانیان لە ناو چوارچێوەی مێژوویی خۆیاندا، کارێکی یەکجار گرنگە بۆ دوورکەوتنەوە لە ڕووکەشگەرایی و دەنیابوون لە تێگەیشتنێکی وردتر بە فەلسەفەکەیان. بە کۆڵینەوە لە دەقە ڕەسەنەکان و ڕەچاوکردنی بارودۆخی مێژوویی و کولتووری سەردەمەکەیان، دەتوانین لە داوی لێکدانەوەی دەمارگیرانە ڕزگارمان بێت و تێڕوانینەکانیان بۆ ڕێنوێنیکردنی هەوڵە بەردەوامەکانمان لە پێناو دروستکردنی کۆمەڵگایەکی دادپەروەرتر و گشتگیرتر بەکاربهێنین.

تەواوکاری و جیاوازی نێوان نیتچە و مارکس

لەم بابەتەدا دەمەوێت لێکۆڵینەوە لە تەواوکاری و جیاوازی نێوان ئایدۆلۆژیاکانی نیتچە و مارکس بکەم، بە جەختکردنەوە لەسەر بیروباوەڕ و بنەما سەرەکییەکانیان. نیتچە کە بە چەمکی “ویستی دەسەڵات” و ڕەخنەگرتن لە ئەخلاقی باو ناسراوە، ڕوانگەیەکی بێوێنە دەربارەی تاکگەرایی و تێپەڕاندنی خود پێشکەش دەکات. لە لایەکی دیکەوە، جەختکردنەوەی مارکس لەسەر ململانێی چینایەتی و ماددیەتی دیالێکتیکی، چوارچێوەیەک بۆ تێگەیشتن لە گۆڕانکارییە مێژووییەکان و داینامیکی سەرمایەداری دابین دەکات.

جەختکردنەوەی نیتچە لەسەر توانای تاک بۆ تێپەڕاندنی نەریتە کۆمەڵایەتییەکان و دروستکردنی بەهاکانی خۆی، بە توندی پێچەوانەی جەختکردنەوەی مارکسە لەسەر کاری دەستەجەمعی و پێکدادانی حەتمی نێوان چینە کۆمەڵایەتییەکان. هەردوو فەیلەسووفەکە پرسیاری گرنگ دەربارەی داینامیکی دەسەڵات و سروشتی بوونی مرۆڤ دەوروژێنن، و تەحەدای ئێمە دەکەن کە بەسەر ئاڵۆزییەکانی جیهانێکی خێرا گۆڕاودا زاڵ بین، لە کاتێکدا هەوڵ بۆ کۆمەڵگایەکی دادپەروەرتر و یەکسانتر دەدەین.

لە کۆمەڵگایەکی سەرمایەداریدا، ڕەنگە تاک هەوڵ بۆ کۆکردنەوەی سەروەت و سامان و دارایی بدات وەک پێوەرێک بۆ سەرکەوتن، لە کاتێکدا لە کۆمەڵگایەکی سۆسیالیستیدا ڕەنگە جەختکردنەوە لەسەر خاوەندارێتی بەکۆمەڵ و دابەشکردنەوەی سەرچاوەکان بێت بە بەرژەوەندی گشتی. ئەم ڕوانگە جیاوازانە تیشک دەخەنە سەر گرژی نێوان ویستی تاکەکەسی و بەرپرسیارێتی کۆمەڵایەتی، کە لە ناو جەرگەی زۆربەی گفتوگۆ سیاسییەکانی ئەمڕۆدایە.

بیرۆکەکانی مارکس کاریگەرییەکی زۆریان لەسەر گەشەکردنی بزووتنەوە کۆمۆنیستی و سۆسیالیستییەکان لە سەرانسەری جیهاندا هەبوو. ئەو مێژووی وەک زنجیرەیەک لە ململانێی چینایەتی دەبینی کە لە کۆتاییدا دەبێتە هۆی ڕووخانی چینی دەسەڵاتدار. هەرچەندە نیتچە و مارکس ڕوانگەی جیاوازیان هەبوو دەربارەی باشترین ڕێگە بۆ بەدیهێنانی ئازادی تاکەکەسی و یەکسانی، بەڵام هەردووکیان شوێنەواری قووڵیان لەسەر بیری سیاسی و کۆمەڵایەتی جێهێشتووە.

جێبەجێکردنی پراکتیکی و ئاڵۆزییەکان

ئەنجامە جیاوازەکانی جێبەجێکردنی بنەما مارکسییەکان لە وڵاتە جیاوازەکاندا، گرنگی ڕەچاوکردنی بارودۆخی تایبەت و شێوازی سەرکردایەتی نیشان دەدات. لە کاتێکدا هەندێک وڵات توانیویانە بیرۆکە مارکسییەکان بۆ دروستکردنی کۆمەڵگای یەکسانتر بەکاربهێنن، هەندێکی تر بەهۆی سەرکردە دەسەڵاتخوازەکان و سیستمە گەندەڵەکانەوە تووشی دەرئەنجامی کارەساتبار بوون. ڕوونە کە سەرکەوتنی جێبەجێکردنی مارکسیزم بەندە بە کۆمەڵێک هۆکارەوە، لەوانە هەبوونی ژێرخانێکی ئابووری پتەو لە سایەی سەرمایەدارییەکی پێشکەوتوو، سەقامگیری سیاسی، ڕێزگرتن لە مافەکانی مرۆڤ و حوکمڕانییەکی کارا.

سەرکەوتنی بنەما مارکسییەکان لە ژێر کاریگەری هۆکاری جۆراوجۆردایە، وەک کاریگەرییە دەرەکییەکان، پاڵپشتی جەماوەری، پاشخانی مێژوویی و هێزە ئۆپۆزسیۆنەکان. ئەو وڵاتانەی مێژووییەکی درێژیان لە سەرمایەداری هەیە یان کاریگەرییەکی توندی سەرمایەداریان لەسەرە، ڕەنگە لە کاتی گۆڕان بەرەو سیستمی مارکسی تووشی ئاستەنگی زیاتر ببن، لە کاتێکدا ئەو وڵاتانەی سەرمایەدارییەکی بەهێزیان هەیە کە هۆکارەکانی بەردەوامی و ژیانێکی شاهانەیان بۆ کۆمەڵگا دابین کردووە، ڕەنگە نەیانەوێت یان نەتوانن سیاسەتە مارکسییەکان بە سەرکەوتوویی جێبەجێ بکەن.

تیۆرییەکانی مارکس دەربارەی سەرمایەداری، ململانێی چینایەتی و دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا چوارچێوەیەک بۆ تێگەیشتن لە ئاستەنگ و ئەگەرەکانی وەرچەرخان بۆ سیستمی مارکسی دابین دەکات. سەرمایەداری بە چەوساندنەوە و نایەکسانی دەناسرێتەوە، کە تێیدا چینێکی بچووکی سەرمایەدار خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنانن و سوود لە ڕەنجی چینی کرێکار وەردەگرن. ئەم دابەشکردنە نادادپەروەرانەی سامان و دەسەڵات دەبێتە هۆی ململانێیەکی چینایەتی کە تێیدا چینی کرێکار

ھەوڵی ڕووخاندنی سیستمی سەرمایەداری و دامەزراندنی دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا دەدات.

لە کاتی شۆڕشی ڕووسیای ساڵی ۱۹۱۷دا، پرۆلیتاریا بە سەرکردایەتی پارتی بەلشەویک توانی حکومەتی سەرمایەداری بڕووخێنێت و دەوڵەتی “سەرمایەداری دەوڵەت” وەک پێشەکییەک بۆ بنیادنانی سۆسیالیزم دابمەزرێنێت. ئەم وەرچەرخانە بووە ھۆی گۆڕانکاری گەورە لە ئابووری و پێکھاتەی کۆمەڵایەتیدا، بەڵام لە کۆتاییدا بووە ھۆی سەرھەڵدانی سیستەمێکی تۆتالیتار (گشتگیر) لە سەردەمی جۆزێف ستالیندا. ئەمە ئەوە نیشان دەدات کە ھەوڵدان بۆ سامان و دەسەڵات ھەندێک جار دەتوانێت ببێتە ھۆی دەرئەنجامی نەخوازراو و بەردەوامبوونی نایەکسانی و سەرکوتکردن.

جیاوازی لە ڕێبازە فەلسەفییەکاندا

جیاوازییە سەرەکییەکانی نێوان وڵاتانی سۆسیالیست و سەرمایەدار دەکرێت لە ھەڵوێستیان بەرامبەر مافەکانی تاک و ڕۆڵی حکومەت لە کۆمەڵگادا ببینرێت. دەوڵەتە سۆسیالیستییەکان بەزۆری ئەولەویەت دەدەنە خاوەندارێتی بەکۆمەڵ و کۆنترۆڵکردنی سەرچاوەکان، لە کاتێکدا دەوڵەتە سەرمایەدارەکان جەخت لەسەر ئازادییە تاکەکەسییەکان و گرنگی کێبەڕکێ و ھێزەکانی بازاڕ دەکەنەوە بۆ برەودان بە گەشەی ئابووری.

سەرکەوتن یان شکستی دەوڵەتێکی سۆسیالیست یان سەرمایەدار بەندە بەوەی تا چەند دەتوانێت ھاوسەنگی لە نێوان پێویستییەکانی تاک و داخوازییەکانی کۆمەڵەدا دروست بکات، و تا چەند لە ڕووبەڕووبوونەوەی نایەکسانی و دیکتاتۆریەتدا سەرکەوتوو دەبێت. وڵاتانی وەک سوید و دانیمارک بە سەرکەوتوویی سیستمی سەرمایەداریان جێبەجێ کردووە کە خاوەنی تۆڕی پاراستنی کۆمەڵایەتی بەھێزن و خزمەتگوزاری تەندروستی و پەروەردەیی گشتگیر پێشکەش دەکەن، بێ ئەوەی گەشەی ئابووری یان ئازادییە تاکەکەسییەکان بکەنە قوربانی.

ھەردوو نیتچە و مارکس ڕەخنەیان لە پێکھاتە کۆمەڵایەتییەکان ھەبوو و پێیان وابوو کە سەرکوتکەرن. ئەوان داوای ھەڵسەنگاندنەوەی بەھاکان و دووبارە وێناکردنەوەی کۆمەڵگایان دەکرد بۆ دروستکردنی سیستەمێکی دادپەروەرتر. بە تێکەڵکردنی بیرۆکەکانیان، دەتوانین تێگەیشتنێکی قووڵترمان دەربارەی کەموکوڕییەکانی سیستمەکانی

ئێستامان هەبێت و هەوڵ بدەین بۆ دروستکردنی کۆمەڵگایەکی یەکسانتر بۆ هەمووان. ئەم یەکگرتنە دەتوانێت یارمەتیدەر بێت لە چارەسەرکردنی کێشەکانی دەسەڵات، نایەکسانی و چەوساندنەوە کە تا ئێستاش لە کۆمەڵگاکەماندا ماونەتەوە.

مارکس و نیتچە هەر یەکەیان لە ڕوانگەی جیاوازەوە مامەڵە لەگەڵ چەمکی دەسەڵات و زاڵبوون لە کۆمەڵگادا دەکەن. مارکس تیشک دەخاتە سەر چڕبوونەوەی دەسەڵات لە دەستی بۆرژوازیدا، کە پرۆلیتاریا بە بەرژەوەندی خۆی دەچەوسێنێتەوە. ئەو داوای خەباتی دەستەجەمعی دەکات بۆ ڕووخاندنی ئەم پێکهاتە سەرکوتکەرانە. لە لایەکی ترەوە، ڕەخنەی نیتچە بۆ ئەخلاقی باو و جەختکردنەوەی لەسەر “ویستی دەسەڵات” دەکرێت وەک تەحەدایەک بۆ داینامیکی دەسەڵاتی ئێستا ببینرێت، کە هانی تاکەکان دەدات پرسیار لە سیستمە سەرکوتکەرەکان بکەن و بەرەنگاریان ببنەوە.

تیۆریەکانی مارکس و نیتچە چوارچێوەیەکی گشتگیر بۆ تێگەیشتن لە کێشە کۆمەڵایەتییە نوێیەکان، لە نایەکسانی داهاتەوە تا دەگاتە جیاکاری ڕێکخراو (سیستماتیک)، پێشکەش دەکەن. بە ناسینی یەکتربڕینی هۆکارە ئابووری، دەروونی و کولتوورییەکان، دەتوانین چارەسەری گشتگیرتر بدۆزینەوە. ئەم ڕێبازە ڕێگەمان پێ دەدات تەحەدای دۆخی باو (Status Quo) بکەین و داوای سیاستێک بکەین کە یەکسانی و دادپەروەری بۆ هەموو ئەندامانی کۆمەڵگا دابین بکات.

ئاسۆکانی داهاتوو و توێژینەوەی زیاتر

چەمکی نیتچە بۆ “مرۆڤی باڵا” و جەختکردنەوەی لەسەر ئیرادەی تاک و کۆنتڕۆڵی خود، بە توندی پێچەوانەی جەختکردنەوەی مارکسە لەسەر خەباتی بەکۆمەڵ و دابەشکردنەوەی دەسەڵات و سەرچاوەکان. نیتچە داوای هەڵسەنگاندنەوەی بنەڕەتی بەهاکان و ڕەتکردنەوەی ڕێسا ئەخلاقییە باوەکان دەکات، لە کاتێکدا مارکس داوای شۆڕشی پرۆلیتاریا دەکات بۆ کۆتاییهێنان بە چەوساندنەوەی سەرمایەداری.

هەروەها دەتوانرێت ڕوانگەی بیرمەندانی تریش وەک ماکس ڤێبەر و میشێل فوکۆ بۆ ئەم باسە زیاد بکرێت. ڤێبەر پێی وابوو ئایین و بەها ئەخلاقییەکان کارلێکی ئاڵۆزن لە نێوان تاک و کۆمەڵگا، لە کاتێکدا فوکۆ تیشکی دەخستە سەر سروشتی دەسەڵات و ئاڵۆزییەکانی ئارەزووی مرۆڤ. تێکەڵکردنی ئەم ڕوانگانە یارمەتیمان دەدات باشتر مامەڵە لەگەڵ ئاڵۆزییەکانی وەرچەرخانی کۆمەڵایەتیدا بکەین.

لە کۆتاییدا، کۆڵینەوە لە کارەکانی نیتچە و مارکس لە جیهانی هاوچەرخدا دەتوانێت تێڕوانینی بەنرخمان د□رbارەی داینامیکی دەسەڵات و پێکهاتە کۆمەڵایەتییەکان پێ ببەخشێت. بە تێکەڵکردنی بیرۆکەکانی نیتچە دەربارەی دەسەڵات و تیۆرییەکانی مارکس دەربارەی پێکهاتە ئابوورییەکان، دەتوانین چوارچێوەیەکی گشتگیرتر بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی چەوساندنەوە و نایەکسانی دابڕێژین. لێکۆڵینەوە لەوەی چۆن چەمکەکانی تاکگەرایی و کۆمەڵگەرایی لە بیری ئەم دوو بیرمەندەدا یەک دەبڕن، دەتوانێت ڕێگەی نوێ بۆ بەدیهێنانی دادپەروەری و یەکسانی نیشان بدات. بەڵام پێویستە ئەوەش بزانین کە تەنها ململانێی چینایەتی هۆکاری گۆڕانکاررییەکان نییە، بەڵکو کاری دەستج□معی، هاوپشتی و دامەزراوەکانیش ڕۆڵێکی سەرەکی دەگێڕن.

حەمید کورەچی

دوای قسەکەی ترامپ، پرسیارە راستەقینەکە چییە؟.. جوتیار مەلا رەئوف

وێنەکە بەو جۆرەیە کە دۆناڵد ترامپ دەڵێت کوردەکان لە شەڕی داعش و دژ بە تیرۆردا ئازاو چالاکن، بەڵام نازانێت ئەگەر پارەیان پێنەدررێت ئاخۆ دەتوانن جەنگەکان بەرێو□ ب□ن یان نا، خودی پەیامەکە ئەوەیە کە کورد بەکرێگیراوێکی باشە، کە ئەو پێناسەیەش تا ئاستێکی زۆر واقێعی لەگەڵ مێژووی بزوتنەوەی ناسیۆنالیزمی کوردی وئەحزابەکانیدا یەکانگیروو بەداخەوەش بەشیکیشە لە مێژووی واقیعی سیاسی- کۆمەلایەتی کۆمەڵگای کوردی بە هۆی پێکهاتە ئیتنیکی و کۆمەلایەتیەکەیەوە، بەدەرلەوەش ئەو جۆرە قسەکردنە ل□گ□□□ م□ژووی گوتارەکانی ترامپ بەرامبەر بە کورد دەگونجێت، ئەو پێشتر لە ۲۰۱۹دا، کاتێک هێزە ئەمریکییەکان بەشێکی زۆریان لە باکوورو رۆژهەلاتی سووریا (ڕۆژئاڤا) کشانەوە، گوتی کوردەکان (فریشتە نین و ئەوان دەزانن چۆن بجەنگن).

ئەگەر پرسیارەکە ئەوە بێت کە ئایا ئەوە سووکایەتییە بە مێژوو و

قوربانیی خەڵکی کوردستان؟ وەڵامەکە بە دڵنیایەوە بەڵێیە، لە ڕووی ئەخلاقی و مێژووییەوە قسەیەکی زۆر بەئاستوو کەمکردنەوەیە لە مێژووی ئەو هەموو قوربانییە، چونکە شەڕی کورد دژی داعش نەک تەنها شەڕێکی لۆکاڵی بوو، بەڵکو بەشێک بوو لە ستراتیژیی نێودەوڵەتی بۆ شکاندنی خەلافەتی داعش، هاوپەیمانی نێودەوڵەتی بە فەرمی ڕایگەیاند کە هێزە هاوپەیمانەکان و هێزە هاوبەشەکانیان لە ٢٣ی ئازاری ٢٠١٩دا دوا خاکی ژێر دەستی داعش لە لە سوریایان ئازاد کرد و لەو پڕۆسەیەدا هێزەکانی سووریای دیموکرات، کە هێزی سەرەکی تێیدا شەڕڤانانی کورد بوون و لەو پرۆسەیەدا ڕۆڵێکی یەکجار سەرەکی و گرنگیان هەبوو.

بەڵام ئەگەر پرسیارەکە ئەوە بێت کە ئایا ترامپ کەوتە هەڵەیەکی زمانەوانییەوە؟ ئەوا وەڵامەکە ئاڵۆزترە، جونکە ترامپ لە ڕووی ئەخلاقییەوە قسەیەکی نادادپەروەرانە دەکات، بەڵام لە ڕووی تێگەیشتن لە سیاسەتی زلهێزەکاندا، بە شێوەیەکی ڕووت و نادیپلۆماسی، یەک ڕاستی تاڵ دەردەخات، ئەمریکا و زلهێزەکان هاوپەیمانییەکان بە هەست و وەفاداریی مێژوویی نابینن و نابەن بەڕێوە، بەڵکو بە بەرژەوەندیی ستراتیژی، تێچووەکان، بازاڕی ناوخۆ، هاوسەنگیی ناوچەیی و گوشاری هاوپەیمانانی دیکە دەیبینن، ئەوە ڕوخسارە واقیعەکەی سیاسەتی نێودەوڵەتییە، بەڵام ئەو ڕاستییە مافی هیچ سەرۆکێک نادات قوربانیی هاوپەیمانەکانی بە شێوەیەکی سووک و بازاڕی وەکوو ئەوەی ئیستای ترامپ کەم بکاتەوە.

خەڵکی کوردستان، بە تایبەتی لە سووریا، تەنها جەنگاوەر و شەڕکەری باش نەبوون، ئەوان بە قوربانیی وبەرگرییەکی بێوێنە شاری کۆبانێیان کردە هێمای خۆڕاگری، ڕەقەیان گرتەوە، داعشەکانیان بەند کردن و ناوچەیەکی گەورەیان خستە ژێر کۆنترۆڵی خۆیان و بەڕێوەیان دەبرد، کە بۆ ئاسایشی ئەوروپا و ئەمریکاش گرنگ بوو، بە پشتبەستن بە هەندێک لە سەرچاوەکان باس لە نزیکەی ١١ هەزار کوژراوی هێزە کوردی و هاوبەشەکانیان لە شەڕی داعش دەکەن، ئەو ژمارەیە هەرچەندە لە هەموو سەرچاوەکاندا بە یەک شێوە پشتڕاست ناکرێتەوە، بەڵام لە ئاستی سیاسی و مۆراڵیدا واتایەکی ڕوونی هەیە، ئەو هاوپەیمانییە بە قسە و دروشم دروست نەبوو، بەڵکو بە خوێن، خاک، زیندان، ئاوارەیی و خاپووربوونی شار و گوند دروست بوو.

من پێموایە کێشەی سەرەکی ئەوە نییە کە ترامپ کوردی خۆش دەوێت یان نا، کێشەکە ئەوەیە کە کورد چۆن دەبێت لە سیستەمێکی جیهانیدا کار بکات و تێبگات کە تێیدا وەفادارییەکان کورتخایەنن و بەرژەوەندییەکان دەگۆڕێن، ترامپ تەنها نموونەیەکی توند و بێ پەردەی ئەو سیستەمەیە، پێش ترامپیش خەڵکی کوردستان چەند جار

بەدەست هاوپەیمانی کاتی و بەڵێنی نیوەچڵ زیانی گەورەی بینیوە؛ دوای ترامپیش ئەگەر کورد بە هەمان خۆشباوەڕی و شێوە پشت بە بەڵێنی دەرەکی ببەستێت، بە دڵنیاییەوە ئەو مەترسییە هەر دەمێنێت.
ئایا ئەو رووداوە دیدگای سیاسی کۆمەڵگای کوردی دەگۆڕێت؟من پێم وایە بە شێوەیەکی گشتی کاریگەری دەبێت، بەڵام بە شێوەیەکی قووڵتر باوەڕی بزوتنەوە و حیزبە کوردییەکان بە (هاوپەیمانیی بە مەرج) لاواز دەکات، کوردستان کۆمەڵگەیەکی یەکدەست نییە، هەندێک هێز لە باشوور گرنگی بە رۆژئاواو واشنتن دەدەن، هەندێک نزیکترن لە تاران و بەرەی بەرگریکاریی شیعە، هەندێک لە باکور مامەڵەی زۆر پڕاگماتیک دەکەن و هەندێکیش لە ڕۆژئاوا گرێدراوی هاوپەیمانیی سەربازیین لەگەڵ ئەمریکا، بۆیە قسەی ترامپ هەموو کورد ناکاتە دژە-ئەمریکی، بەڵام دەبێتە بەڵگەیەکی نوێ بۆ ئەو دیدگایەی کە دەڵێت، (زلهێزەکان کورد بەکاردەهێنن)، بەڵام کاتێک تێچووەکەیان گران بوو، بە زەرەر دەیانفرۆشنەوە.
ئەوەش هەڵەیەکی گەورەترە ئەگەر کورد تەنها بە تووڕەیی و لە ژێر کاریگەری هەستوسۆز وەڵام بەو گوتارە بداتەوە، وەڵامی دروست نابێت تەنها هاشتاگ، وێنە، یان جنێو و توڕەیی ناو سۆشیالمیدیا بێت، وەڵامی دروست دەبێت ستراتیژی بێت، یەکخستنی ناوماڵی کۆمەڵگای کوردستان بە هەموو پێکهاتەکانیەوە، کەمکردنەوەی وابەستەیی یەک لایەنە بە هەر زلهێزێک، هەرێمیاتی یان نێودەوڵەتی، دروستکردنی دامەزراوەی سەربازی و دیبلۆماسی نیشتمانی بەهێز، بەهێزکردنی ئابووری و گۆڕینی قوربانییەکان بۆ سەرمایەی سیاسیی نێودەوڵەتی، ئەگەر خەڵکی کورد قوربانی بدات بەبێ ئەوەی ئەنجامە سیاسییەکەی پارێزراو بێت، ئەوا مێژوو بەردەوام دووبارە دەبێتەوە.
لە کۆتاییدا، قسەی ترامپ “حەقیقەت” نییە ئەگەر واتای ئەوە بێت کە کورد تەنها بە پارە دەجووڵێت یان قوربانییەکانی بێ نرخن، ئەوە نادادپەروەرییە و مێژوو زۆر سادە دەکاتەوە، چونکە قوربانیەکانی خەڵکی کوردستان عیبارەت نین لە بەرخوردوو مامەڵەی بزوتنەوە و ئەحزابە سیاسیەکانی.
بەڵام قسەکە هەندێک ڕاستیی تاڵی سیاسەتی زلهێزەکان ئاشکرا دەکات کە لە جیهانی سیاسەتدا، ئەوەی قوربانی دەدات هەمیشە براوە نابێت؛ ئەوەی قوربانییەکەی دەگۆڕێت بۆ دامەزراوە، دیپلۆماسی، یەکڕیزی و هێزی چەندلایەنە، ئەوە دەتوانێت قوربانییەکە لە مێژوودا بپارێزێت.
بۆیە خەڵکی کوردستان نابێت تەنها لە ترامپ تووڕە بێت؛ دەبێت لە خۆشی بپرسێت، ئەو هەموو خوێنە چۆن دەکەینە دەسکەوتی سیاسی پارێزراو؟ ئەوە پرسیاری ڕاستەقینەی دوای ئەو قسەیە..

فیلمی (شین) و سیناریۆی سوور.. حەیدەر عەبدولڕەحمان

یەکەم جارە بەرهەمێکی سینەمایی بەناوی (محەمەد مستەفا) دەبینم، چونکە پێشتر ئەوم وەك شانۆکار ناسیووە، دیارە ئەمجارە ئەزموونەکانی خۆی لەبواری فیلمسازیدا بەرجەستە کردووە، ئەمەش بازدانێکی پڕ لەسەرکێشی بووە، بە چوونە ناو دنیای سینەما…
ئەو وشەی (شین) ی بۆ فیلمەکەی هەڵبژاردووە، بۆ ئەوەی بینەر بەدوای نهێنیەکانی ناو ئەو فیلمەدا بگەڕێ و بزانێت، مەبەستی دەرهێنەر چی بووە بە هەڵبژاردنی ئەو ناوە؟
ڕەنگە بینەر لەدەستپێکی خوێندنەوەی دا یەکسەر بیری بۆ ڕەنگی (شین) بچێت و پێی وابێت، ئەو ڕەنگە کە هێمای هێور بوونەوەو ئارامی دوای جەنجاڵی و ڕەنگی ئاسمان و دەریاکانە، زۆر جار دەبێتە هێما بۆ حاڵەتێ بێ سنوورەکان، یان نیشانەی بڕوا بەخۆ بوون .
هەندێکی دیکەش (شین) وەك وشەیەکی خەمبار، ئاوێزان لەگەڵ گریان و لەخۆ دان دەناسن، یان حاڵەتێکی گوزارشت بەخشی مرۆیی دوای کارەساتێك، یان لەدەستدانی ئازیزێك.
بەڵام کە فیلمەکەت بینی و بەدوای دۆزینەوەی وشەی (شین) و وابەستە بوونی بە ناوەرۆکی فیلمەکە گەڕایت، دەزانی مەبەست لە وشەی (شین) لە فیلمەکەدا لەو هەموو کێشەو گرفتانەیە کە بەسەر (سەرکێش)ی پاڵەوانی فیلمەکەدا دێت ، لە ئەنجامی لەڕێ لادان و خەونی گەیشتن بە ئاواتە نەزۆکەکانی، کە لە ئەنجامدا هەموو شتێ لێك دەترازێ و خێزانەکە بە تێکڕایی بەرەو ڕوخان دەچێت.
سەرکێش لەکاتی فرۆشتنی ئەو خانووەی تێیدا دەژین بۆ دەستەبەر کردنی ئەو پارەیەی مافیاکان داوای لێ دەکەن بەرامبەر بە نەکوشتنی، ئەباڵی ئەو چارەنووسە ڕەشەی خۆی و خێزانەکەی، دەخاتە گەردنی باوکە نەخۆش و بێ هۆشەکەی و پێی دەڵێ : تۆ هۆکار بووی بۆ گەیشتن بەو رۆژە ڕەشە، کە رۆژێ لە ڕۆژان رێگریت لە هەڵەکانم نەکرد ، تا بەم رۆژە گەیشتین .
ئەنجامەکە هەر تەنها هەڕەشە نەبوو لەکوشتنی هەڵوێست، لەوە

گەورەتر ئەوەبوو، سەرکێش بۆ رزگار بوون لەمەرگی حەتمی خۆی بەدەست فەرهادی مافیاو قاچاخچی، کە مۆڵەتی چەند رۆژێکی دابوێ هەشت دەفتەر دۆلاری بۆ بێنێ، هەڕەشەی لەخوشکە پاك و بێ گوناهەکەی دەکرد کە شەڕەفی خۆی ڕادەستی پیرە دەوڵەمەندێك بکات بۆ دەستەبەر کردنی پارەکە.

لەو لەحزەیەدا بینەر بۆی دەردەکەوێت، کە شین — ئەو شین و و□یلایەیە کە سەرکەش و خێزانەکەی هەر یەکەو بەدەست مەرگەساتێك بەدەستیەوە دەناڵن، کێشەی باوکە بێ هۆشەکەو بێ چارەییەکەی، کێشەی خوشکە گەورەکەی و دابڕانی لەگەڵ مێردەکەی و مردنی کوڕە تاقانەکەی بەهۆی دوورکەوتنەوە لەباوکە خیانەتکارەکەی.

کێشەی خوشکە بچووکەکەی کە بۆ پارە ڕێکلام بۆ سۆشیال میدیا کان دەکات و کەس لەدەرگای نادا بۆ خوازبینی .

کێشەی (سەرکێش)ی گەنج کە ژیانی پڕ بووە لە هەڵە: هەڵەی ئەوەی بەخێرایی بگاتە خەونەکانی، بەدوای مافیاو قاچاخ چیەکانەوە کەوت، تا لە ئەنجامدا هەموو شتێکی لە دەست دا.

هەڵەی ئەوەی (سەرکێش) ماوەیەکی درێژ بەدری خۆشەویستەکەی بەوە هەڵخەڵەتاندبوو کە دەیخوازی و کچەکەش بڕوای پێ کردبوو، هەموو جەستەی خۆی ڕادەست کردبوو، لە پڕ دەرکەوت سکی لێی هەیە.

بینەر کاتێ هەموو ئەو ڕووداوە ئاڵۆزانە دەبینێ، شایەتی ئەوەت بۆ دەدا کە بەڵێ ئەو هەموو کارەساتە جەرگ بڕانە شایەستەی ئەوەن شینی بۆ بگێڕیت، بە تایبەت شینی ئەو گەنجەی لەبری ئەوەی ڕێگای ڕاست نیشانی خوشکەکەی بدات بۆ ئەوەی ڕوو سپی بژیت، کەچی بەخۆی بەهێزو توندو تیژی بۆ پاراستنی ژیانی خۆی داوا لە خوشکەکەی دەکات، پیرۆزترین شانازییەکانی خۆی کە شەرەف و کەرامەتیەتی بفرۆشێ.

زمانێکی نوێ بۆ سینەما

محەمەد مستەفا — بەگشتی کەوتۆتە ژێر کاریگەری فیلمە فارسیەکان، کە لەو ساڵانەی دواییدا لە سەر دەستی نەوەیەکی نوێ ی سینەمایۆ ئێرانی وەرچەرخانێکی گەورە بەخۆیەوە دەبینێ، کە زۆربەیان لە ژێر کاریگەری سینەمای جیهانی و تەکنەلۆژیای نوێ دان، خەریکی داڕشتنەوەی زمانێکی نوێن بۆ سینەما ، کە لە زۆر ڕووەوە جیاوازە لە فۆرمە کلاسیکی و تەقلیدیەکی جاران کە سینەمای ئێرانی پێ دەناسرا.

ئەگەر جاران سینەمای ئێرانی لەچوارچیوە ئایینی و کۆمەڵایەتیە ڕوکەشەکانەوە چەق بەستوو کرابوو، ئیٍستا دەرهێنەرە گەنجەکان ڕاشکاوانە تر لە واقیعی ئێران دەڕوانن و پەنجە لەسەر وردەی کێشەکان دا دەنێن ، چەشنی هەژاری و هۆکاری تاوانەکان و لە ڕێ لادانی لاوەکان و ئاڵودە بوون و قاچاخچیەتی، لەژێر گوشاری سەختی

ئابووری.
ئەستا زۆر لە فیلمەکان بە ئاراستەی نیشاندانی تاوانکاری و توندو تیژی، ترس، کێشە دەروونیەکان دەچن، بۆ ڕامێینی ئەو واقیعە تاڵە، کە بینەر خۆی تێدا دەبینێ .
بەم ئاراستەیەی ئەستای گەنجەکان، دەکرێ سینەمای ئێرانی بکەوێتە بەربەرەکانی لەگەڵ سینەما جیهانیەکان و پێگەی خۆیان لەفیستیڤاڵە جیهانییەکاندا داگیر بکەن .
فیلمی شین ـ لەو فیلمانەیە کە هەمان ڕێچکەی گرتەتە بەرو کەوتەتە ژێر هەمان کاریگەری، بەڵام لە هەندێ لایەن دا لە سنووری کاریگەری دەرچووەو لاسایی هەندێ فیلم دەکاتەوە، تەنانەت لەناوی فیلمەکەش، چونکە فیلمێکی دیکەی ئێرانی هەیە هەمان ناوی (شین) بە خۆیەوە هەڵدەگرێ لە دەرهێنانی (مەیسەم گزازی) لە پاڵەوانیەتی شەهاب حوسەینی.کە لەدەوری کۆمەڵەی پرسی دەروونی دەخولێتەوە، مەبەستم لە لاسایی کردنەوەی ستایلەکەو ناوەکەیە.
سیناریۆ:
زۆرێك لەو واقیعەی دەرهێنەر باسی دەکات، تایبەت نین بە کولتووری کۆمەڵگای ئێرانی ، ڕەنگە کۆمەڵگاکانی تریش هەمان ئەو کێشە کۆمەڵایەتیانەیان هەبێت کە فیلمی (شین) فۆکسی خستۆتە سەریان، بەڵام بەگشتی سەرلە بەری کێشەکان کولتوورو واقیعی ئەمڕۆی کۆمەڵگای ئێرانین، کە نغرۆ بووە لە ناشیرینترین و سەختترین رۆژەکانی .
جاران هەموو ئەو واقیعە تاڵانە لە ژێر پەردەی ئایینی و کۆمەڵگایەکی پەروەردەکار بینەری ئێرانی و جیهانی بەشێوەیەك چەواشە دەکرد، کە سینەما هیچ ڕۆڵێکی بەدەستەوەدا نەمێنێ بۆ چاکسازی .
کەواتە دەرهێنەر لە فیلمەکەی خۆیدا نەیویستووە کولتووری کوردستان بەڕووە جوانەکەی خۆیەوە نیشانی بینەر بدات، ئەگەرچی ئەرکی سینەما ناشیرین کردنی کۆمەڵگا نیە، بەڵکو نیشاندانی ڕووە جوانەکانیشیەتی.
کاتێ دەرهێنەر فیلمەکەی خۆی بردووە بۆ ئەوروپا، لەوێ دەیەوێ چ کولتوورێکی تایبەتمەند بەکوردستان نیشانی بینەری ئەوروپی بدات شانازی پێوە بکرێت ؟
خۆ تەنیا ئامانج نیشاندانی عەزەڵاتی دەرهێنان نیە، بە ئەوەی بیر لە کۆمەڵگاکەت بکەیتەوە، ئە خۆ دەرهێنەری وا لە ئەوروپا زۆرە کە هەمان عەزەڵاتیان هەبێت بۆ نمایشکردن .
فەراغی یاسا
بینەری ئەوروپی ناپرسێت ئەرێ کاکە لەناو ئەو هەموو تاوانکاری و فەراغە زۆرەی یاسا، ئەو کۆمەڵگایە لە داستاندا دەژیت هیچ یاسایەك

نەبێت بیپارێزێ؟
کەسێك نەبێت لە پۆلیس و ئاسایش بەدواداچوون بۆ ئەو کوشتن و بڕۆیە بکات؟ یان بپرسێت بۆ ئەوەندە بە سووکی و بێ حورمەتی حیساب لە گەڵ یاسادا دەکەن؟

ئا لەو کاتانەدایە سینەما لە چوارچیوەی ئامانجە ڕاستەقینەکانی خۆی لا دەدات، ئەوە جگە لەوەی نـــاتوانێت لەڕووی دەروونیەوە ورەی بینەر بپارێزێ لەدەست بێ ئومێد بوون بەئایندەی ئەو کۆمەڵگایە.

گرێ کوێرەی چارەسەری درامی

ڕاستە کە لەسینەمادا گرێ چنی پرۆسەیەکی سەخت و دژوار نیە، سیناریۆ نووس دەتوانی وەك فیلمی (شین) زنجیرەیەك گرێ ی یەك لەدوای یەك بچنی، بەڵام دواتر هەموو ئەو گرێ کەڵەکە بووانە لەگەردنی دەرهێنەر دەئاڵێن نازانێ چۆن و بەچ فۆرمێکی لۆژیکی چارەسەریان بۆ بدۆزێتەوە.

دەبێ لەڕووی فەلسەفیشەوە دەرهێنەر ئەوە بزانێ کردنەوەی کۆمەڵێ تەوەر، بەمانای بەهێزی گوتاری فیلم نیە، بەڵکو چڕ کردنەوەی هەموو مژارەکان بەدەوری یەك گوتاری سەرەکی، باشترین بژاردەیە بۆ گەیاندنی ئامانج و فەلسەفەی فیلم.

محەمەد مستەفا — لە فیلمی (شین) دا هەموو شتێکە، نووسەر، دەرهێنەر بەرهەم هێنەر، بەڵام ڕەنگە تواناکانی هاوسەنگ نەبێت لەتێکڕای ڕەهەندەکاندا، بەتایبەت لەڕووی سیناریۆو نووسیندا توانای ئەوەی نیە وەك سیناریۆ نووسێکی پرۆفیشنال کار لەسەر فیلمەکە بکا.

ڕەنگە ئەگەر فەلسەفەی فیلمێك، هەموو دیمەن و ڕووداوەکانی بەدەوری تەنیا یەك ئامانجی بنەڕەتییدا بخولێتەوە، پێکانی یەك ئامانجەکە ئەگەر لق و پۆپی بەهێزی لێ بکرێتەوە، بەهێزتر دەبێت لەپارچە پارچە بوون و لاوازی ئامانجە پەرت و بڵاوەکان.

تەوەرە کراوەکان

ا. تەوەری قاچاخ چیەتی کە تەوەرێکی سواوو تەقلیدیە لە دراماو سینەمای کوردی، تا ئێستا هیچ لەو بەرهەمانە نەیانتوانیووە هیچ کاریگەری□ی□ك لەسەر کۆمەڵگا دروست بکەن، چونکە نمایشکردنی کێشەکەو ڕێگاکانی چارەسەرکردنیان لاواز بووە.

2.مافیا

لەو ماوەیەو لە فیلمە نوێکاندا دەرهێنەرە کوردەکان وەك لاسایی فیلمە تورکی و فارسییەکان بۆتە تەقلیدو هیچ کاریگەریەکیان نەماوە.

هەندێ لەدەرهێنەرەکان وەك محەمەد مستەفا پێی وایە ئەکشن بە

بەرزکردنەوەی ریتم تەنیا لەکاری ئەشکەنجەدان و توندو تیژیە ، بۆیە لە یەکەم گرتەدا بە ئەکشن دەست پێ دەکات، بۆ ئەوەی هەر لەسەرەتاوە بینەربەو دیمەنە توندو تیژانە چەواشە بکات ، بەڵام دواتر نازانێ چۆن چارەسەری ریتم بکات و ساردی کاتەوە.

3. تەوەری شیرین و هاوسەرەکەی، کاتێ لەسەر خیانەتکاری بەخۆی و کوڕەکەی و دەگەڕێنەوە ماڵی باوکیان و لە ئەنجامی بێ ئاگایی دایك و باوکیان کوڕەکەی دەکوژرێ..دواتر لەناکاو تەوەری مردنی ئەو کوڕە کاڵ دەبێتەوە، بێ ئەوەی بینەر هەستی پێ بکات .

4. تەوەری دڵداری (سەرکێش) و سك پڕ کردنی کچە خۆشەویستەکەی .

5. تەوەری خوشکەکەی شەرمین کە براکەی بۆ پارە داوا لەخوشکەکەی دەکا شەرەفی خۆی بفرۆشێ.

6 تەوەری باوکە نەخۆشەکەو مردنی بەهۆی خەمخواردنی فرۆشتنی خانووەکەیان .

هەموو ئەو هەموو تەوەرانە دەکرا بۆ زنجیرەیەکی درامی هەناسە درێژ جێگەیان بۆ بکەیتەوە، نەك بۆ فیلمێکی یەك سەعاتی.

دراما مەودای زۆرتری تێدایە، بە دروست کردنی سیناریۆو دیالۆگ، بۆیە گرێ چەند زۆر بێت لە دراما دا ئاسانە، بەڵام لەسینەمادا مەودا نیە بۆ دیالۆگی درێژ، بینەر بەدوای وێنەدا دەگەڕێ، نەك دیالۆگ.

چارەسەری سەقەت

هەر فیلمێك کە لەسەرەتاوە تەوەرێکت بۆ دەکاتەوە ، بەڵێنێك بە بینەر دەدات کە کێشەکان بەپێی لۆژیکی ناو چیرۆکەکە چارەسەر بکات.

کاتێك دەرهێنەر بەشێوەیەکی ناواقیعی و نالۆژیکی، کۆتاییەکی دڵخۆشکەر بۆ بینەر بە فۆرمێکی دروست کراو نیشان دەدت، ئەوە بەئاشکرا دیارە کە دەرهێنەر خەریکی تیرۆر کردنی لۆژیکی ناوەوەی فیلمەکەیە، ئەمە وا دەکات بینەر هەست بەلاوازی و بێ دەسەڵاتی دەرهێنەر بکات لەچارەسەری درامیدا ، چونکە بەچاوی خۆی دەبینی دەرهێنەر چۆن بەمەقەسێکی نا لۆژیکی دیمەنەکان دەقرتێنێ ، لە پێناو چارەسەرو خۆ بەدەستەوەدانی کۆتایی.

بەهەمان شێوە محم□د مستەفای دەرهێنەر سەرکەوتوو نەبوو لەچارەسەرکردنی گرێ چنەکانی فیلمەکەو کۆتاییەکەی وەك فیلمی

هیندی لەکرد، ئەو پەی وابوو ، تاقە چارەسەری تەنیا کوشتنی فەرهادی سەرۆك مافیا بوو، کە وەك لاسایی کردنەوەیەکی دەقاو دەقی فیلمی پۆستی شەر ــ لە حەمام مافیاکەی کوشت ، بەڵام زۆر بەلاوازی ، کە هیچ هێزێکی درامی تێدا نەبوو، بە پێچەوانەی پێشینیەکانی بینەر کە دەکرا دەرهێنەر هەموو تواناکانی خۆی لەو دیمەنەدا بەرجەستە بکات ، نەك هەوڵی خۆ رزگارکردنی خۆی بدات .

دەرهێنەر چونکە ئامانجە بازرگانیەکە ئامانجێکی سەرەکی بوو، ئەو تەکتیکە نا مەعقولەی دروست کرد، دەرگای گۆش بینی موزێیەفی بە بینەر خستە سەر پشت، بە ئەوەی لە ڕووی بازرگانیەوە ئەو بینەرە بە خەفەتباری هۆڵی سینەما بەجێ نەهێڵێ و پەشیمان بێتەوە لە هاتنەکەی..

چارەسەر

بەڵام هەندە دەرهێنەری زیرەکیش هەیە، کە تاییەکەی بە کراوەیی بە بینەر بەجێ دەهێڵێ ، بە تایبەت ئەگەر ئەو واقیعەی فیلمەکە باسی دەکات، واقعێکی بەردەوام بوو، ئەم کۆتایی هاتنە لای زۆر لە دەرهێنەرە ئێرانیەکان پیادە دەکرێت .

لە هەمان کاتیشدا زەمینە خۆش دەکات کە دەرهێنەر لە ئایندەدا بەشێکی تر لە فیلمەکە بەرهەم بهێنێ.

فۆرمی نوێ لە نواندندا

لە زۆر فیلم و دراماو بەرهەمی شانۆییدا (شەمامەی عەبە ڕەش) م وەك ئەکتەر دیوە، تا ئیٍستا جگە لەشانۆ، لەهیچ بەرهەمێکی سینەمایی و درامایی دا شەمامەم بەقەد توانا و دەسەڵاتی هونەری ئەو نەدیوە، کە وەك پێویست ئارەزووم تێر بکات .

لەفیلمی (شین) شەمامەم بەشێوەیەکی جیاواز لەجاران بینی:

1.فۆرمی سینەمایی :

لەو فیلمەدا (شەمامەی عەبە ڕەش) م بینی بە فۆرمێکی سینەمایی دوور لە فۆرمی شانۆیی ، کە بەلای زۆر ئەکتەر دۆزینەوەی فۆرم ئاستەمێکی گەورەیە، بە تایبەت لای ئەو ئەکتەرانەی لە هەر سێ بواری شانۆو دراماو سینەمادا کار دەکەن، چونگە ئاسان نەبێت بتوانیت تواناکانی خۆت وەك پێویست بەرجەستە بکەیت .

دۆزینەوەی ئەو حاڵەتەش وا بەستەیە بەهوشیاریی خودی ئەکتەرو تێگەیشتنی لەهونەری ئایتینگ.

4. **بەتوانای دەرهێنەرو ڕێنماییەکانی**

پێم وایە (محەمەد مستەفا) دەسەڵاتێکی باڵای هەبووە، لەسەر هەم (شەماڵ) و هەم ئەکتەرەکانی دیکەش بۆ ئەوەی هەست بکەن کە ئەوان لەبەردەم کامێرای سینەماییدا نواندن دەکەن، نەك لەسەر شانۆ .

5. **ناسینی کاراکتەر**

ڕەنگە یەکەم جار بێت بۆ(شەماڵ) کە گۆڕانێکی نوێ لە گۆڕینی کاراکتەر بەم قەفزە نوێیەوە لە گۆڕینی کاراکتەر بەخۆیەوە ببینێ (کاراکتەری سەرۆکێکی مافیا) بۆیە ناسینی ئەو کاراکتەرە بۆ شەماڵ ئاسان نەبووە.

بەڵام هەستم کرد بەهەقیقەت (فەرهاد) سەرۆك مافیایەکە، کە بەنی دڵ ڕەقی و چاوچنۆکی و بێ بەزەیی بوونی لێ دەهات، بێ ئەوەی هیچ هەستێکی مرۆیی یا ناسیاوی جیاوازی پێ بکات.

بۆیە دەرهێنەر هوشیارانە ئەو کاراکتەرەی بۆ شەماڵ هەڵبژاردووە، کە جگە لەئەداو جوانی ئاکتینگی ، لە هەمان کاتیشدا شێوەو ڕوخسارێکی لەوەشاوەشی هەبوو بۆ ڕۆڵەکە،خستنی جگە لەو ئارایشتە جوانەی یاریدەی دەرخستنی شەڕانگێزی ئەو کاراکتەرەی دابوو.

هەڵوێست محەمەد وەك ئەکتەر

هەڵوێست محەمەد – لە دەروازەی دەنگ خۆشییەوە هاتە دنیای سینەماو نواندن، چونکە ساڵی 2019 کاتێ دەرهێنەر (شوان عەتوف) فیلمی (پەیکەری دڵ)ی وەك فیلمێکی مۆسیقایی و درامی بەرهەم هێنا، ئامانجی سەرەکی ئەوەبوو، فیلمەکەی لە ڕووی بازرگانییەوە داهاتێکی زۆر بەدەست بێنێ، چونکە هەڵوێست خاوەن هەوادارێکی زۆر بوو، قۆرخ کردنی بۆ سینەما، ئامانجێکی بازرگانی باش بوو، بۆ گەشەی سینەماو گەڕاندنەوەی بینەری سینەما.

دواتر زۆر کۆمپانیای دیکە جارێکی دیکە هەوڵیان دا چەند بەرهەمێکی دیکەی دراماو سینەما لەگەڵ (هەڵوێست) ئەنجام بدەن، لەوانەش درامای (بەرەو بەرزاییەکان) ی شوان کەریم، کە هەڵوێست ڕۆڵی سەرەکی تێدا بینی.

هەروا دەرهێنەر (محەمەد مستەفا) ئەمجارە بەرگێکی نوێ ی لە کەسایەتی (هەڵوێست) کردو کردی بە ئەکتەر کە گەرانی بنەمای گشتی نەبێ لە رۆڵ بینینی هەڵوێست لە سینەمادا، بەڵکو وەك ئەکتەرێکی سەرەکی لە فیلمی (شین) بەکار هێنا، پێشبینیەکەی دەرهێنەر بۆ ئەو هەنگاوە نوێیە لە تواناکانی (هەڵویست) بەڕاست دەرچوون، ئەمجارە هەڵوێست وەك ئەکتەر تواناکانی خۆی

نیشاندا زیاتر لە دەنگ و گۆرانی.
لەم ئەزموونەدا (هەڵوێست) وەك ئەکتەر سەرکەوتنێکی باشی بەدەست هێنا، بەهۆی ئەو ئەدا جوانەی بەرجەستەی کرد، جگە لە لەوەشاوەیی لەگەڵ کاراکتەردا.

ڕووبار خالید

ئەوانەی تا ئێستا ڕووبار خالید – یان ناسیووە، لە ڕێگەی نمایشە شانۆییەکان و بەشداری کردنی بووە لە چەند درامایەکدا، لەو چەند قۆناغەشدا توانیوویەتی شوناسێکی پە لە بەهرەو توانا بۆ خۆی دابنێ و ئاشنایەتیەکی باش لەگەڵ هەوادارانی پەیدا بکا.
بەڵام ئەمجارە لە دەرگایەکی بەر فراوانتر هاتە پێشەوە، دەرگای سینەما ، کە دەروازەیەکە بۆ بە جیهان بوون و ڕۆڵی کاراکتەری (شیرین) ی لە فیلمی شین دا بینی ، کە لەو فیلمەدا بەهێزترین کاراکتەرە لە ڕووی کەسایەتیەوە ، چونکە شیرین کارەکتەرێکی ئەرێنی خاوەن هەڵوێست بوو، بەرامبەر بەمێردەکەی کە خیانەتی لێ کردبوو زۆر بە توندی ڕوو بەڕووی بۆوە، بەرامبەر (سەرکەش)ی براگەورەی کە فشاری دەخستە سەری، بەهەڵەکانی مێردەکەی ڕازی بێت، بەڵام ئەو بەرپەچی دەدایەوە تا ئاستی تەئدیب کردنی و شەق لێدان لە براکەی.
بەهەڵوێست بوو بەرامبەر بەخوشکەکەی کە لەدەست غەدری براکەی و فشاری ئابووری بردنی بۆ پارە، ڕێگەی مانە جێ هێشتنی لێ دەگرت و زور هەڵوێستی تر، کە کاراکتەری شیرینیان گەورە نیشان دەدا..
جگە لە کاراکتەر (ڕووبار خاید) لە ڕووی نواندنەوە، ئاکتینگێکی بەرزی نیشاندا، لەڕووی فۆرمی و بەرجەستە کردنی کاراکتەرەکەی.
ئێستا ڕووبار وەك ئەکتەرێکی ئافرەت، لای زۆرینەی دەرهێنەرەکان لە بەرچاوە، چونکە جگە لە بەهێزی کەسایەتیەکەی، سەرکەوتنی لە ڕۆڵەکانیدا زامنە .
جگە لەو چەند ئەکتەرە سەرەکیيانە، تەکەای ئەکتەرە بەشدار بووەکانی تریش، هەر یەکەو بە قەد ئەو ڕۆڵەی پێی سپێر درابوو، لە ڕووی ئاکتینگەوە ،توانیان وەك پێویست ڕۆڵەکانی خۆیان ڕابپەڕێنن، جگە لەڕۆڵی بەرزی دەستەی کامێراو ڕووناکی و دەنگ و مۆنتاژ و موزیك کە ڕۆڵی بایان هەبوو لە جوانکردنی فیلمەکە.

وەك ئەنجامیش دەڵێین:

محەمەد مستەفا بەو فیلمە وێنەیەکی لە فیلمی مۆدێرنی کوردی نیشانداین، کە دەکرێ بەردەوامی بەو ڕێچکەیە بدرێ و سینەمای کوردی بەرگە کلاسیکیە تەقلیدیەکەی خۆی فڕێ بداو بە زمانی ئەو سەردەمەی پێشکەوتنی تەکنیك بدوێ، بەڵام بەو ناوەرۆکەی ڕاستگۆیانە خزمەتی کولتوورو کۆمەڵگای کوردی بکات، بەو کێشەو ئاریشانەی هەیەتی و ئازادانە دوور لەهەر دەست تێوەردانێك .

پرسی بازرگانی لە سینەمادا پرسێکی ڕەوایە بە بونیاتی ئایندەی سینەمای کوردی، بەڵام بەو مەرجەی بازرگانی دوور بێت لە شێواندنی شوناسی نەتەوەیی و کۆمەڵایەتی و ناشیرین کردنیان .

تەحەدداکانی بەردەم سەرۆک وەزیرانی عێراق.. عوسمانی حاجی مارف

ناتوانین لە درێژەدان بە دۆخی ناسەقامگیری سیاسی عێراق، تێبگەین بەبێ ئەوەی باس لە دابەشبونی حوکمڕانی لەنێوان هێزە میلیشیا ئیسلامی و قەومی و تائفیەکان نەکەین، یان پێویستە پەردە لەسەر ڕۆڵی گەندەڵیان لابدەین، کە بەشێکی بنەڕەتی پێکهاتەی سیستەمی سیاسی عێراقە. گەندەڵی لە عێراقدا تەنها دیاردەیەکی تێپەڕ و کاتی نیە، بەڵکو تۆڕێکی ئاڵۆزی چڕی بەرژەوەندیە ئابووری و سیاسیەکانە، کە دەوڵەت و لایەنە سیاسیەکان و بازرگانەکان و چەتەکان تێیدا بونەتە یەکێک.

هەڵبەتە هەوڵدانی ڕای گشتی بە گۆڕانکاری هێشتا نەیتوانیوە پێشکەوتنێکی ڕاستەقینە لە چۆنیەتی پێکهاتەی دەسەڵات بەدوای خۆیدا بهێنێت، هۆکارەکەی لە خودی چۆنیەتی پێکهاتەی پەرلەمان و هەڵبژاردنەکانیدا نیە، بەڵکو لە سروشتی ئەو سیستەمە سیاسیەدایە کە لە دوای ساڵی ٢٠٠٣وە لە سایەی داگیرکاری ئەمریکادا بەڕێوەدەبرێت، کە لەسەر بنەمای تێکەڵەیەکی ئاڵۆز و سازادان

لەنێوان نوخبە و هێزی میلیشیاو دابەشکردنی دەسەڵات و پشکی سیاسی لەنێوان هێزە تائیفی و ئیسلامی و نەتەوە پەرستی دامەزراوە.

ئەم سیستەمە بەهیچ جۆرێک لەڕێگەی هەڵبژاردنەوە بەڕێوەناچێت، بەڵکو بە ئاستی هاوسەنگی هێزە دەخالەتگەرەکان لە پێکهێنانی حکومەتدا کاری لەسەردەکرێت، کە توانایەکی سەرنجڕاکێشیان بەخشیوە، لە هەڵمژین و بنبەستکردنی هەر گۆڕانکارییەک، تەواوی کۆمەڵگەیان کردۆتە بارمتە، بە پاراستنی دەسەڵات و تاڵانچێتی و جەردەیی، کە جگە لەراپەڕینێکی سەراسەری بەهێز ڕێگایەکی تر نیە بۆ ئاڵوگۆڕ لە پێکهاتەی حکومەتدا.

لەم چوارچێوەیەدا هەڵبژاردن و دامەزراندنی سەرۆک وەزیران، نموونەیەکی ڕوونە بۆ سنورداربونی دەور و کاریگەری هەڵبژاردن، هەڵوێستەکە لەبری ئەوەی ڕەنگدانەوەی ڕاستەوخۆی ئیرادەی دەنگدەران بێت، دەبێتە دەرئەنجامی حەتمی دانوستانە درێژخایەنەکانی نێوان سەرکردەکانی بلۆکە سیاسیەکان، لەڕاستیدا ڕۆشنە کە دامەزراندنی سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیران ڕەنگدانەوەی ململانێ و خواستی نوخبەکانە بۆ پاراستنی پێگەی سیاسیان.

کاتێک نزار ئامیدی سەرۆک کۆماری عێراق ئەرکی پێکهێنانی حکومەتی نوێی بە عەلی زەیدی سپارد، دوای چەند هەفتەیەک لە بنبەست و ئیفلیجی. ئەو دەستبەکاربوونە دوای ئەوە هات کە هێزەکانی “چوارچێوەی هەماهەنگی” لەسەر عەلی زەیدی وەک سازشکردنێک لەنێوان خۆیاندا ڕێککەوتن، دوای کێشەی بەرچاو و ناکۆکی قووڵ و کێبڕکێی ڕوون بە ئەو پۆستە.

جگە لەوەش، دابەشبون لەسەر بنەمای هاوسەنگی هێز، لەناو بلۆکە سیاسیەکاندا ڕۆڵێکی بەرچاو دەگێڕێت لە بەردەوامکردنی ئەو دۆخە چەقبەستویەی لە ٢٠٠٣وە سایەی بەسەر حکومەتی بەغداد و حکومەتی هەرێمدا کردووە، هاوپەیمانەکان بەتایبەتی لەناو دامەزراوەی سیاسی شیعە و چوارچێوەی هەماهەنگی کە زاڵن بەسەر حکومەتدا، بە خۆشیان یەکگرتو نین، بەڵکو هەمیشە بە کۆبونەوەی هەلپەرستانە و سەوداو مامەڵە لە نێوان سەرکردە ڕکابەرەکاندا بەڕێوە دەچێت.

هەر لایەنێک لەو مامەڵەیەدا هەوڵدەدات کاریگەری خۆی بچەسپێنێت، بەبێئەوەی ڕێگە بە کەسانی دیکە بدات بەسەریدا تێپەڕن، ئەمەش زاڵبونی ئەو دۆخەیە، کە گۆڕانکاری لە چوارچێوە پێکهاتەی حکومەتی ئێستادا زەحمەتە، تا چاکسازیش قبوڵ بکات، لە چوارچێوەیەکی وەهادا، هەر بۆیە پاراستنی دۆخی ئێستایان کردۆتە ئەولەویەتێک بۆ وەستانەوە لە بەرامبەر هەر گۆڕانکارییەکدا.

ئەم تۆڕە میلیشیاییە تەواو سوودمەندن لە پاراستنی دۆخی ئێستایان، خاوەنی چەندین ئامڕاز و ئیمکاناتن بۆ وەستانەوە بەرامبەر هەر

پرۆسەیەکی چاکسازی کە بزانن هەڕەشەیە بۆ سەریان، تەنانەت کاتێک هەتا گەر هەڵبژاردن ڕووخساری نوێ یان گوتارێکی جیاوازیش بهێنێت، بە ئاشکرا دەتوانن پێچەکی سیاسی بخەنە گەڕ و جارێکی تر هەمان پێگە و دەوری خۆیان لە پێکهێنانی حکومەتدا بەرجەستە بکەنەوە. زۆربەی لایەنەکانی عێراق، بە ئاشکرا لە دەوری کەسایەتی یان سەرکردەیەک دەسووڕێنەوە، نەک بیرۆکە یان پڕۆژەیەکی سیاسی و ئابوری، هەر بۆیە جەختکردنیشیان زیاتر خەمی پاراستنی کاریگەری خۆیانە نەک بەدواداچوونی ئایندەیەکی ڕۆشن بۆ عێراق.
لە لایەکی دیکەوە ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکانی تشرینی ٢٠١٨، لە ئاستێکدا دەور و کاریگەریان بوو لە ڕاچڵەکاندنی لایەنەکانی پێکهێنەری حکومەت، تا ئەو ئاستەی هەندێک لە هێزە سیاسییەکان ناچار بوون گوتارێکی ڕیفۆرمخوازانە بگرنە بەر، هەرچەندە بەشێوەیەکی ڕووکەش ڕایانگەیاند، لە دنیای واقعیشدا گوتارەکانیان وەرنەگێڕدرا بۆ پشتیوانی لە هەر ئاڵوگۆڕێک کە وەڵام بە خواستەکانی جەماوەری ناڕازی بداتەوە.
ڕۆڵی فاکتەری دەرەکی هەمیشە لایەنێکی بەرجەستەی ئاڵۆزکردنی دۆخی سیاسی عێراق و پێکهێنانی حکومەتەکانی بووە، عێراق لە سەنتەری ململانێیەکی ناوچەیی و نێودەوڵەتیدایە، بەتایبەتی دەرگیربونی لە ململانێی نێوان ئەمریکا و ئێراندا لە دۆخێکی تەواو سەخت و ئاڵۆز و ناجێگیری بەردەوامدا بووە، ئەم هاوسەنگییە دەرەکییە لە ناوخۆدا لەسەر تەواوی لایەنەکان ڕەنگیداوەتەوە، بەتایبەتی بەشێکی زۆریان لە شیعەکان بە گشتی و چوارچێوەی هەماهەنگی بەپەردە پاشکۆبونی خۆیان بە ئێران ڕاگەیاندووە، هەمیشەش کاریگەری لەسەر پێکهێنانی حکومەتەکان داناوە. لەم چوارچێوەیەدا تاقیکردنەوەی دامەزراندنی عەلی زەیدی کە تواناکانی بۆ بەڕێوەبردنی حکومەت ڕۆشن نیە، بۆیە زیاتر وەک کارێکی تایبەت بە ڕێکەوتن و سازشی نێوان لایەنەکان لێکدەدرێتەوە، بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا ناتوانێت گەرەنتی جێگیری سیاسی بەدەست بهێنێت، بەڵام ئەوەی شایانی باسە لەم دۆخەدا جێگای پەسەندی هەر یەک لە ئەمریکا و ئێرانە.
لەم نێوەدا یەکەم تەحەددایەک ڕووبەڕووی زەیدی دەبێتەوە پێکهێنانی حکومەتە، ئەمەش ئەرکێکی زۆر هەستیارە بە لەبەرچاوگرتنی وادەی دەستووری کە لە ٣٠ ڕۆژ زیاتر نەبێت، ئەم ئەرکە زیاتر ئاڵۆزتر دەبێت بەهۆی کۆمەڵێک فاکتەرەوە، وەک کاریگەری هاوسەنگی هێزی ناوچەیی و نێودەوڵەتی، بەتایبەتی هاوسەنگی نێوان ئەمریکا و ئێران، ئەمەش پێویستی بە بەڕێوەبردنی وردی ئەم هاوسەنگیانە دەبێت، تا کاریگەری نەرێنی لەسەر سەقامگیری حکومەتی پێشبینیکراو نەبێت. هەروەها دابەشبونە لەناو “چوارچێوەی هەماهەنگی”دا، کە لە

ناکۆکی لەسەر ناوەکان بۆ دیاریکردنی پۆستە حکومییەکان زیاترە، ئەمەش وا دەکات گەیشتن بە کۆدەنگی لەسەر هاوبەشکردنی پشکەکان لەنێوان پێکهاتە سیاسییە جیاوازەکان و بلۆکەکاندا پرۆسەیەکی ئاڵۆز بێت، تا گەیشتن بە ئەگەری بنبەست و شکست. ئەگەر ئەمە ڕوویدات، ئەو وادە دەستوورییە یەک مانگییەی بۆ زەیدی تەرخانکراوە بۆ پێشکەشکردنی بەرنامەی کابینەکەی و حکومەتەکەی بە پەرلەمان بەبێ ئەنجام کۆتایی دێت. ئەمەش "چوارچێوەی هەماهەنگی" ناچار دەکات کاندیدێکی بەدیل دەستنیشان بکات، کە ئەگەری هەیە، جۆرێکی جیاوازی ململانێی سیاسی لێبکەوێتەوە.
تەحەددایەکی تر کە ڕووبەڕووی زەیدی دەبێتەوە، چاککردنەوەی پەیوەندییەکانە لەگەڵ وڵاتانی دراوسێ، بەتایبەت دەوڵەتانی کەنداو کە لەم دواییانەدا شایەتی گرژییەکی بەرچاو بوون لەدوای هێرشی فڕۆکەی بێفڕۆکەوان، کە لەلایەن گروپە چەکدارەکانی عێراق کە سەر بە ئێرانن، دژی هەندێک دەوڵەتی کەنداو لەماوەی ململانێی نێوان ئەمریکا و ئیسرائیل لەلایەک و ئێران لەلایەکی ترەوە ئەنجامدرا.
ئەمەش توانای زەیدی دەوڵەت بۆ کۆنترۆڵکردنی ڕەفتاری کوتلە لایەنگرەکانی ئێران لە عێراق و پێناسکردنەوەی پێگەی عێراق لە چوارچێوەی هاوسەنگی هێزی ناوچەییدا.
لەگەڵ ئەوانەشدا ئەو تەحەددایەش نابێت بە کەم بگیرێت کە زەیدی چۆن مامەڵەی هێزەکانی حەشدی شەعبی دەکات، هاوکاتی ڕاگرتنی هاوسەنگی لە نێوان ئەمریکا و ئێراندا، کە یەکێکە لە ئاڵۆزترین و هەستیارترین فایلەکان لە دیمەنی عێراقدا، تەحەددایەکە لە ساڵی ٢٠١٤ەوە ڕووبەڕووی هەموو حکومەتەکانی عێراق بووەتەوە، بەهۆی زیادبوونی فشارەکانی ئەمریکا بۆ هەڵوەشاندنەوەی ئەم گروپانە.
سەرەڕای هەموو ئەم تەحەددایانە، ناتوانرێت ئەوە فەرامۆش بکرێت کە ڕیزێکی بەرینی توێژ و ناڕازی جەماوەری بەرهەمهێنەری جۆرێکی تر لە تەحەددان بە گۆڕانکاری، کە خواستیان پاکردنەوەی تەواو ئەو هێزە میلیشیا تاڵانچییە تائیفی و ئیسلامی و نەتەوەپەرستانەن، لەپێناو هەوڵدان بۆ ژیانێکی ئازاد و ئاسایش و خۆشگوزەران و یەکساندا.
قەیرانی حوکمڕانی لە عێراق قەیرانی تاک و حکومەت نییە، بەڵکو قەیرانی پێکهاتەیەکی سیاسییە کە لەگەڵ هەر تەحەددایەکی نوێدا ناتەواوی خۆی و تاڵانی و گەندەڵی و قۆرخکردنی دەسەڵات لەلایەن هێزە میلیشیا ئیسلامی و نەتەوەپەرستی و تائیفییەوە بەرهەم دەهێنێتەوە، ئایندەیەکی تاریکی بەردەم بەشی ژیان و گوزەرانی کرێکاران و زەحمەتکێشان دەبێت. ڕێگای ڕزگاری ڕاماڵینی تەواوی دامودەزگای سیستەمی سیاسی و هێزە میلیشیاکانە، بە دابینکردنی دەورو دەخاڵەتی ڕاستەخۆی خەڵک لە دەسەڵاتی سیاسیدا، ئەمەش

گەورەترین تەحەددا دەبێت نەک تەنیا بەڕوی سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیران، بەڵکو بە ڕوی تەواوی سیستم و پێکهاتەی حکومەتی ئێستای عێراقدا.

پابلۆ کورد؛ ئەو گەنجەی سنوورەکانی میدیای کلاسیکی بەزاند.. نووسینی: کارزان عزیز

لە جیهانی ئەمڕۆدا کە "تیکتۆک" بووەتە گەورەترین شانۆ بۆ نمایشکردنی خود، ناوی "پابلۆ کورد" وەک یەکێک لە کارەکتەرە هەرە پڕباسی نەو ئەم سەکۆیە دەردەکەوێت. ئەو تەنها بەکارهێنەرێکی ئاسایی نییە، بەڵکو نوێنەرایەتی مۆدێلێکی نوێ لە "ناوداریی دیجیتاڵی" دەکات کە لە دەرەوەی چوارچێوەی میدیای کلاسیکی و ڕێسا تەقلیدییەکانی هونەر گەورە بووە.

۱. ستایلی جیاواز و دروستکردنی "براند"ی کەسی

پابلۆ کورد توانیویەتی لە ڕێگەی ستایلی دەرکەوتنی (قژ، جلوبەرگ، و نازناوەکەی) جۆرە ناسنامەیەکی بینراو بۆ خۆی دروست بکات. لە جیهانی تیکتۆکدا، "جیاوازی" یەکەمین هەنگاوی سەرکەوتنە. ئەو بە تێکەڵکردنی شێوازێکی مۆدێرن لەگەڵ ڕەفتارە سادە و گەنجانەکانیدا، توانیویەتی سەرنجی نەوەی نوێ ڕابکێشێت کە بەردەوام بەدوای شتی "نوێ و جیاواز"دا دەگەڕێن.

۲. سیمیۆتیکای ڕایڤ و کارلێکی ڕاستەوخۆ

نهێنیی جەماوەریبوونی پابلۆ کورد لە "ڕایڤەکانیدایە". ئەو بە بەشدارییە بەردەوامەکانی لە کێبڕکێ (Matches) و گەیمە ئەلیکترۆنییەکان، پردێکی ڕاستەوخۆی لەگەڵ بینەر دروست کردووە. ئەم کارلێکە ڕاستەوخۆیە (Direct Interaction) وای کردووە هەوادارانی هەست بکەن کە ئەو تەنها "ئەستێرەیەکی سەر شاشە" نییە، بەڵکو هاوڕێیەکی نزیکیانە کە دەتوانن لە هەمان ساتدا قسەی لەگەڵ بکەن و کاردانەوەی هەبێت. ئەمە ئەو خاڵەیە کە میدیای کلاسیک (تەلەفزیۆن و ڕادیۆ) لێی بێبەشن.

۳. گۆڕانی چەمکی ناوبانگ (لە ماناوە بۆ نمایش)

پابلۆ کورد گوزارشتە لە نەوەیەک کە دەیانەوێت لە دەرەوەی دامەزراوە فەرمییەکان خۆیان بناسێنن. ئەو نیشانی دا کە "ناوبانگ" چیتر پێویستی بە بڕوانامە یان پشتگیری دەزگایەکی گەورە نییە؛ تەنها مۆبایلێک و ستایلێکی سەرنجڕاکێش بەسە بۆ ئەوەی ببیتە تڕێند. ئەمە جێگەی تێڕامانی سۆسیۆلۆژییە؛ چۆن "سادەیی لە قسەکردن" و "گەمە" دەبنە بنەمایەک بۆ دروستکردنی سوپایەک لە شوێنکەوتوو؟

٤. پابلۆ کورد وەک دیاردەیەکی کلتوری

ئەگەرچی ڕەخنەگرانی هونەر و کلتور ڕەنگە ئەم جۆرە ناوبانگە بە "کاتی" یان "سەتحی" بزانن، بەڵام ناتوانرێت نکۆڵی لە بوونی بکرێت. پابلۆ کورد توانیویەتی ببێتە بەشێک لە "کولتوری پۆپ" (Pop Culture) لای گەنجانی کورد. ئەو دەزانێت جەماوەرەکەی چییان دەوێت: کاتبەسەربردن، پێکەنین، و کەمێک لەو هیجانەی کە لە کێبڕکێی ڤایقەکاندا هەیە.

٥. بەردەوامی و گونجاندن لەگەڵ گۆڕانکارییەکان

لە ئێستادا، پابلۆ کورد تەنها وەک "تڕێندێکی کاتی" نەمایەوە، بەڵکو بە بەردەوامیبوونی لە چالاکییەکانی لە تۆڕی کۆمەڵایەتی تیکتۆک، سەلماندی کە دەزانێت چۆن پارێزگاری لە جەماوەرەکەی بکات. ئەو بەردەوامە لە ئەنجامدانی ڤایقە پێبینەرەکانی و بەکارهێنانی تایبەتمەندییە نوێیەکانی سەکۆکە بۆ زیاتر نزیکبوونەوە لەو ژینگەیەی کە تێیدا گەورە بووە. ئەم بەردەوامییە نیشانەی ئەوەیە کە پابلۆ کورد تێگەیشتنێکی باشی بۆ "ئەلگۆریتم"ەکانی تیکتۆک و دەروونناسیی بینەری کورد هەیە، ئەمەش وای کردووە پێگەی خۆی وەک یەکێک لە کارەکتەرە کاریگەرەکان (Influencers) بپارێزێت.

کۆتایی:

پابلۆ کورد تەنها چیرۆکی سەرکەوتنی گەنجێک نییە لە تیکتۆک، بەڵکو پەنجەرەیەکە بۆ بینینی داهاتووی میدیا. داهاتوویەک کە تێیدا "کارەکتەر" و "نمایش" ڕۆڵی سەرەکی دەگێڕن و سنوورەکانی نێوان ناسراو و بینەر تادێت کاڵتر دەبنەوە.

نووسینی: کارزان عزیز / قوتابی زانکۆ

کاریگەرییەکانی تەکنەلۆژیا لەسەر منداڵان.. رەزا شوان

تەکنەلۆژیا بووەتە پێویستییەکی رۆژانەمان. بە بەشێکی دانەبڕاوا لە ژیانمان.
لە هەموو شوێنێکدا بوونی هەیە. تەکنەلۆژیا شۆڕشێکی گەورەی لە چۆنیەتی ژیان و کارکردن و کارلێککردنمان لەگەڵ جیهانی دەوروبەرماندا کردووە. لە تەلەڤزیۆنی رەنگاوڕەنگ و مۆبایلە زیرەکەکان و تابلێتەکان و لاپتۆپەکان و ئایپاد و ئامێرە تەکنەلۆژیاکانی تر تا سۆشیال میدیا. هەریەکەیان کارتێکردنیان لەسەر ژیانمان هەیە.
وشەی (تەکنەلۆژیا) وشەیەکی یۆنانییە. وشەیەکی لێکدراوە لە دوو بڕگە پێکهاتووە. بڕگەی یەکەم (تەکنە) بە واتای هونەر یا زیرەکی یا چالاکی دێت. بڕگەی دووەم (لۆگیا) واتە زانست یا لێکۆڵینەوە دێت. هەردوو بڕگەکە بەیەکەوە، بە مانای دەربڕینی زانستی یان جێبەجێکردنی زانستی دێت.

راستە کە ئامێرەکانی تەکنەلۆژیا، چەکێکی دوو لوولەن، سوودیان هەیە و زیانیشیان هەیە، لایەنی ئەرێنی و نەرێنیشیان هەیە. بەڵام سوودەکانیان زۆرترن لە زیانەکانیان. ئامێرە تەکنەلۆژییەکانیش گیانلەبەرن نین، کە لە گیانلەبەرەکەوە لەدایک بووبن. هەرچەند سەیر و سەمەرەشبن، هەموویان زادەی خەیاڵ و بیر و هۆشی مرۆڤن. هەر مرۆڤ دایانیهێنان و دروستیانی کردوون، هەر مرۆڤیش بەرنامەڕێژی کردوون. ئەگینا ئەم ئامێرە تەکنەلۆژیانە، ئەفسووناوی و خەیاڵی نین. کەد و کلیل و جڵە و کۆنترۆڵەکانیشیان، لە دەستی مرۆڤ دایە. چۆن بیانەوێت و ئارەزووبکەن بەو شێوەیە بەکاریان دەهێنن. زیانەکانیان لە ئەنجامی بە خراپی بەکارهێنانیان دایە. رەنگە لە سەرەتاوە منداڵان زیانەکانیان نەزانن. بەبێ تاوانی و بە نەزانی بەکاریان بهێنن.
منداڵانی ئەمڕۆ، بە نەوەی تەکنەلۆژیا و ژیریی دەستکرد دادەنرێن و لە دەوروبەری ژینگەیەکی دیجیتاڵیدا چاویان هەڵدێنن و گەورەدەبن. لە تەمەنێکی زۆر بچووکەوە، شارەزاییان لە بەکارهێنانی ئامیرە جۆراوجۆرەکانی تەکنەلۆژییەکاندا هەیە. زۆربەیان تابلێت و مۆبایلی زیرەک و لاپتۆپی تایبەتی خۆیان هەیە.

زۆرێک لە منداڵان بوونەتە کۆیلەی ئەم ئامێرانە و رۆژانە، کاتێکی زۆر بە بەکارهێنانیانەوە بەسەر دەبەن.

زۆر جار دایکان و باوکان هەست بەبێ دەسەڵاتی دەکەن بۆ پارستنی منداڵەکانیان، لە زیادەڕۆیی لە بەکارهێنانی تەکنەلۆژیا. کەچی هەر خودی دایکان و باوکان، زۆر جار بە خۆشنوودی و بە ژیرکردنەوە و سەرقاڵکردنی منداڵە ساواکانیان، پشت بە ئامێرە تەکنەلۆژییەکان دەبەستن. بۆیە بەلامانەوە سەیر نییە، کە منداڵان لە منداڵییەوە سەرقاڵی بەکارهێنانی ئایپاد و مۆبایلی زیرەک و ئامێرەکانی تری تەکنەلۆژیا بن. هیچ کەسێکیش لە دایکان و باوکان گونجاوتر نین، بە یارمەتیدانی منداڵەکانیان و پەرەپێدانی خووی تەندروست لەگەڵ تەکنەلۆژیادا. دانانی ستانداردی ئامانجدار و نموونەی باش کارێکی زۆر گرنگن. پێویستە دایکان و باوکان، نمووی باشبن لە بەکارهێنانی ئامێرە تەکنەلۆژیاییەکاندا. لەم رووەوە ببن بە نموونە بۆ منداڵەکانیان.
دایکان و باوکان و مامۆستاکان، دەتوانن بە دوای ئەپی کوالیتی بەرزدا بگەڕێن، کە وشەسازی و بیرکاری و خوێندنەوە و نووسین و زانستی منداڵان بەرەوپێش دەبەن.
بمانەوێ و نەمانەوێت لە ئەمڕۆدا، تەکنەلۆژیا بووە بە بەشێکی دانەبڕاو لە ژیانی منداڵانی بچووک. بەکارهێنانی تەکنەلۆژیا لەنێو هەموو تەمەنێکدا لە زیادبوون دایە. منداڵانی تەمەن (٣ بۆ ٥) ساڵ بە تێکڕایی، رۆژانە چوار کاتژمێر لەگەڵ تەکنەلۆژیادا بەسەردەبەن. ئەمەش کاتێکی زۆرە لەچاو رای، ئەکادیمیای ئەمریکی بۆ پزیشکی منداڵان، کە پێیانوایە بۆ منداڵانی تەمەن (٢ بۆ ٥) ساڵ، پێویستە کاتی بەکارهێنانی شاشەکان سنووردار بکرێن بۆ یەک کاتژمێر لە رۆژێکدا، بە بەرنامەی کوالیتی بەرز.

بەپێی ئامارەکانی (یونیسێف) یش، لە هەر سێ منداڵێک لە جیهاندا، یەکێکیان ئینتەرنێت بەکاردەهێنێت. لە (٥٢%)ی منداڵانی (١١) ساڵان مۆبایلی زیرەکیان هەیە.
فێرکردنی منداڵان، بە هۆی کۆمەڵێک داهێنانی تەکنەلۆژیاوە گۆڕاوە. دەرفەتێکی بێوێنەیان بۆ فێرخوازانی بچووک رەخساندوون. سەرەڕای نیگەرانی و مشتومڕێکی زۆر لەم ساڵانەی دواییدا، سەبارەت بە رۆڵی تەکنەلۆژیا لە گەشەکردنی منداڵان، تەکنەلۆژیا کاریگەرییەکی بەرچاوی لەسەر گەشەکردنی

زانستی و جەستەیی و دەروونی و سۆزدای و کۆمەڵایەتیی منداڵان هەیە. ئاشنابوونی منداڵان لە تەمەنێکی بچووکدا بە تەکنەلۆژیا، بە ئینتەرنێت و بە تابلێتەکان، لەگەڵ گەشەکردنیاندا پێشکەوتنێکی گەورە بەدەستدەهێنن. ئەمەش ئامادەیان دەکات بۆ خوێندنی داهاتوو.

لە ئەمڕۆدا لە زۆربەی قوتابخانە بنەڕەتییەکاندا، وانەی فێرکردنی کۆمپیوتەر هەیە. بەشێکی زۆری قوتابییەکان، پێش دەستپێکردنی پۆلی یەکی بنەڕەتی، لە ماڵەوە کۆمپیوتەر و تابلێتیان بەکارهێناوە و شارەزاییان لە بەکارهێنانیاندا هەیە.

لەگەڵ بەردەوامی پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا، خەمان لە لەواری سەردەمێکی نوێدا دەبینینەوە لە پەروەردەکردن و فێرکردنی منداڵان. گەر بە شێوەیەکی دروست و گونجاو تەکنەلۆژیا بەکاربهێنرێت. ئامرازێکە بۆ ئاسانکاری و پشتگیری لە فێرکردن و لە فێربوون. دەتوانێت کاریگەرییەکی بەرچاوی، لەسەر منداڵانی بچووک هەبێت.

سەرەڕای سوودە زۆرەکانی تەکنەلۆژیا لە ژیانی منداڵاندا، هەندێک کاریگەریی خراپ و نەرێنیشی هەیە. کە دەتوانن کاریگەرییان لەسەر منداڵان هەبێت، لە لایەنە جۆراوجۆرەکانی دەروونی و جەستەی و ڕەفتاریدا. زۆر بە کورتی و بە چڕی تیشک دەخەینە سەر، هەندێک لە سوودەکان و لە زیانەکانی بەکارهێنانی تەکنەلۆژیا.

سوودەکانی تەکنەلۆژیا بۆ منداڵان:

١ـ تەکنەلۆژیا ئامرازێکی کاریگەرە بۆ فێرکردن و بۆ فێربوونی منداڵان. یارمەتیی مامۆستایان دەدات، بۆ گەیشتن بە شێوازە نوێیەکانی فێرکردن و فێربوونی قوتابیان. زیرەکی و هۆشیاری و توانای زانستی و ئەکادیمیی منداڵان بەرزتر دەکات.

٢ـ زۆر جار تەکنەلۆژیا کێشە دەخاتە بەردەم منداڵان و یارمەتییان دەدات، کە پشت بە خۆیان ببەستن و فێری بڕیاردانی چارەسەرکردنی دروستی ئەم کێشانە ببن.

٣ـ تەکنەلۆژیا و میدیای دیجیتاڵی دەرفەتی نایاب بۆ پشتگیریکردن و بەدەستهێنانی زمان دەڕەخسێنن. پەرتووکی ئەلیکترۆنی و بەرنامەی پەروەردەیی، دەتوانن یارمەتیی منداڵانی بچووک بدەن، بۆ فێربوونی پیتەکان و چۆنییەتی واژەکردنیان. بۆ فراوانکردنی وشەسازییان، یان تەنانەت فێربوونی وشەکان بە زمانێکی جیاواز.

٤ـ دەتوانرێت تەکنەلۆژیا بۆ بەرزکردنەوەی ئەزموونی

فێربوون و داهێنان و بیرکردنەوەی شیکاری و ڕەخنەگرانە و شێوازی ژیانی تەندروست بەکاربهێنرێت.

٥ـ پلاتفۆرمە دیجیتاڵییە جیاوازەکان، هاوکاری و پەیوەندیی نێوان مامۆستایان و دایکان و باوکان و منداڵان باشتر دەکەن. دینامیکی کاری بە کۆمەڵ باشتر دەکەن.

٦ـ تەکنەلۆژیا پەرە بە کارامەیی تەکنیکی لە تەمەنێکی بچووکەوە دەدات. منداڵان ئامادەدەکات بۆ داهاتوویەک، کە خوێندەواریی دیجیتاڵی زۆر گرنگە.

٧ـ تەکنەلۆژیا جیهان لە بەردەم منداڵاندا دەکاتەوە. پردێک لە بۆشاییە جوگرافییەکان دروست دەکات. ڕێگە بە منداڵان دەدات بە ئەزموونی کولتوور و دیدگای جۆراوجۆر ئاشنا بن.

٨ـ تەکنەلۆژیا هانی منداڵان دەدات بۆ داهێنان و نەرمەڕەوی و توانای خۆگونجاندن. کاتێک کە منداڵان لە ڕێگەی چالاکییەکانی تەکنەلۆژیاوە، بەشداری لە سیناریۆکانی چارەسەری کێشەکان دەکەن، فێری بیرکردنەوەی ستراتیژی و خۆڕاگری و کۆڵنەدان دەبن. ئەمانە کارامەیی پێویستن بۆ سەرکەوتنی ئەکادیمی و کەسایەتی لە داهاتوودا.

٩ـ تێکەڵکردنی تەکنەلۆژیا لە فێرکردنی منداڵانی قۆناغی بچووکدا، نەک تەنها ئەزموونی فێربوونیان دەوڵەمەند دەکات، بەڵکو منداڵان ئامادە دەکات بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ئاستەنگییەکانی داهاتوویان.

١٠ـــ تێکەڵکردنی تەکنەلۆژیا لە پلانی گەشەپێدانی منداڵەکانتاندا، ڕێگەی ئێوەتان پێدەدات، کە وانەکان دیزاین بکەن تا لەگەڵ شێوازە جیاوازەکانی فێربووندا بگونجێن.

١١ـــ پەیوەندیی ئۆنلاین، دەتوانێت قووڵتر گەشە بە پەیوەندیی کۆمەڵایەتی و هاوڕێتی و سۆزداری بکات. هانی منداڵان دەدات، بۆ ئەوەی پێکەوە یاری بکەن و فێربن.

١٢ـــ تەکنەلۆژیا ژینگەیەکی فێرکاری چێژبەخش و کاریگەر بۆ خوێندن دابین دەکات. نوێکردنەوەی شێوازەکانی وانەوتنەوە، بە شێوەیەکی ئەرێنی، سەرنج و پاڵنەر لە لە خوێندکاران و مامۆستایاندا دروستدەکات. ئەمەش یەکێکە لە لایەنە گرنگەکانی تەکنەلۆژیا لە پرۆسەی پەروەردەدا. هەروەها سوودیشی بۆ گەشەکردنی دەروونی قوتابیان هەیە.

١٣ـ زۆربەی فێرخوازان تایپکردن لەسەر کیبۆرد، بە لایانەوە زۆر چێژبەخشترە لە بەکارهێنانی پێنووس و کاغەز بۆ نووسین.

١٤ـ تەکنەلۆژیا ئامرازێکی پەروەردەیی مۆدێرن بە منداڵان دابین دەکات. منداڵان لە ڕێگەی ئەپڵیکەیشن و سەرچاوە ئۆنلاینەکانەوە، دەتوانن بە خێرایی دەستیان بگات بە بەشێکی زۆری زانیاری لە بوارە جیاوازەکاندا.
١٥ـ ئامێرەکانی تەکنەلۆژیا یارمەتیدەرێکی باشن بۆ خوێندنەوە و بۆ جێبەجێکردنی ئەرکەکانی قوتابخانە.
١٦ـ ئاسانی هەڵگرتن و بەکارهێنانی ئایپاد و مۆبایلی زیرەک، زۆر گونجاون بۆ منداڵانی خاوەن پێداویستییە تایبەتییەکان.
زیانەکانی تەکنەلۆژیا بۆ منداڵان:
توێژینەوەکان پشتڕاستی دەکەنەوە، کە زیادەڕۆیی لە بەکارهێنانی شاشەکاندا، کاریگەریی نەرێنی لەسەر لایەنە جیاوازەکانی ژیانی جەستەیی و دەروونی و خۆکۆنترۆڵکردن و سۆزداری و کارامەیی کۆمەڵایەتی و ئەکادیمیی منداڵان هەیە. ئەمانە بەشێکن لە زیانەکانیان:
١ـ ئالوودەبوون لە بەکارهێنانی ئامێرە دیجیتاڵییەکان، دەبێتە هۆی کێشەی کزبینین و کەم جووڵەیی و قەڵەوی و تێکچوونی خەو و بێهێزی و ئازاری ماسوولکەکان و ژانەسەر و پشتکووڕی و مل لاری و چەندین نەخۆشیی تر. لە رووی دەروونیشەوە، دووچاری خەمۆکی و دڵەڕاوکێ و تووڕەیی و هەڵچوون و گرژی و کەمدوویی دەبن.
٢ـ زیادەڕۆیی لە بەکارهێنانی شاشەکان، منداڵان تووشی گۆشەگیری و کەمبوونەوەی پەیوەندیی کۆمەڵایەتی و کەمبوونەوەی هاوسۆزی دەکات.
٣ـ لە ئەنجامی بەسەربردنی کاتێکی زۆر لەگەڵ تەکنەلۆژیادا، زۆر لە خوێندکارانی ئەمڕۆ، تووشی دابەزینی ئاستی ئەکادیمی دەبن.
٤ـ لەگەڵ گەشەکردنی تەکنەلۆژیادا، یارییە توندوتیژییەکان و ناوەڕۆکی زیانبەخش، مووبەکردن (گێچەڵ و شەڕانگێزی) لە ڕێگەی ئۆنلاینەوە زیاتر بوونە. کە بە (مووبەکردنی ئەلیکترۆنی) ناسراوە. سووکایەتیکردن و جوێندان و گێچەڵکردن و هەڕەشەکردن و شەڕانگێزی، لەنێو خوێندکارانی هەرزەکاراندا، لە زیادبووندان. ئەمەش کاریگەری خراپی لەسەر، ڕەفتارەکانی ژیانی ڕۆژانەی منداڵان هەیە.
٥ـ منداڵان وردە وردەش، خۆیان لە یاری و وەرزش و لە چالاکییە کۆمەڵایەتییەکانی ڕۆژانەیان دووردەخەنەوە. کە زۆر پێویستن بۆ گەشەکردنیان و بۆ تەندروستییان.

دایکان و باوکانی بەڕێز، ئەمە لەگەڵ ئەوەدا نین، کە ئامێرە تەکنەلۆژییەکان لە منداڵەکانتان قەدەغە بکەن. نابێت منداڵەکانتان لە شارستانی و لە پێشکەوتن و لە داهێنانی نوێ دابڕێن. نابێت لە بەکارهێنانی ئامێرە تەکنەلۆژییەکاندا نابەڵەد بن.

بە کەمکردنەوەی زیانەکانی زیادەڕۆیی و ئالوودەبوون لە بەکارهێنانی تەکنەلۆژیا لەلایەن منداڵەکانتانەوە، پێویستە چاودێریی منداڵەکانتان بکەن. کاتی بەکارهێنانی شاشەکانی منداڵەکانتان سنووردار بکەن. لەوانەش: تەلەڤزیۆن و کۆمپیوتەر و تابلێت و مۆبایلە زیرەکەکان. پێویستە رێبازێکی هاوسەنگ بگرنەبەر، بۆ رێنماییکردنی منداڵەکانتان لە بەکارهێنانی شاشەکان. بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی تەندروست گەشە بکەن و لەسەر دروستی بەکارهێنانی تەکنەلۆژیادا رابێن.

دوبەی: ٢٠٢٦

نەهامەتیی حیزبایەتی و کاڵبوونەوەی کوردایەتی.. ستار ئەحمەد

لە مێژووی نوێی گەلی کورددا، حیزبایەتی وەک چەقۆیەکی دوودەم دەرکەوتووە؛ لە لایەکەوە ئامرازێک بووە بۆ کۆکردنەوەی توانای پەرتەوازەی نەتەوەیی و گەیاندنی دەنگی ستەملێکراوی کورد بە جیهان، بەڵام لە لایەکی دیکەوە و بە تێپەڕبوونی کات، بووەتە گەورەترین کۆسپ لەبەردەم پرۆژەی بونیادنانی نەتەوەدا. کاتێک دەڵێین “حیزبایەتی سەری کوردایەتی دەخوات”، مەبەستمان لەو خاڵە وەرچەرخانە ترسناکەیە کە تێیدا سوود و قازانجی تەسک و کاتیی حیزب دەخرێتە پێش بەرژەوەندیی باڵا و نیشتمانییەکان. ئەم دیاردەیە تەنها گرفتێکی ڕامیاری نییە، بەڵکو گۆڕاوە بۆ پەتایەکی کۆمەڵایەتی و دەروونی کە جەستەی نەتەوەیەک لەناو دەبات. لە بنەڕەتدا کوردایەتی وەک بزووتنەوەیەکی ڕزگاریخوازی، ئامانجی بوو

مرۆڤی کورد لە ژێردەستەیی ڕزگار بکات و ناسنامەیەکی سەربەخۆی بۆ بونیاد بنێت، کەچی حیزبایەتی هات و ئەم ناسنامە گشتگیرەی بە چەندین پارچەی بچووک و دژبەیەک دابەشکرد. لە ئێستادا وابەستەیی مرۆڤی کورد لە بری ئەوەی بە خاک و نەتەوە بێت، زۆرجار بە ڕەنگی ئاڵایەک یان وێنەی پێشەوایەکی حیزبی کورت بووەتەوە، ئەمەش گەورەترین پاشەکشەیە بە چەمکی کوردایەتی.

یەکێک لە مەترسییە هەرە گەورەکانی حیزبایەتی ئەوەیە کە دامەزراوە نیشتمانییەکانی پەک خستووە؛ هەر لە پەروەردەوە تا دەگاتە هێزی چەکدار و دادوەری، هەمووی خراونەتە خزمەت بەرنامەی حیزبەوە، ئەمەش وایکردووە متمانەی تاک بە دەوڵەت و نیشتمان لاواز بێت. کاتێک حیزب دەبێتە تاکە دەروازە بۆ بژێوی و پلە و پۆست، ئیتر لێهاتوویی و دڵسۆزی بۆ خاک مانی خۆی لەدەست دەدات و جێگەی خۆی بە ملکەچی و وەفای بێمەرج بۆ حیزب چۆڵ دەکات. ئەمە ڕێک ئەو خاڵەیە کە تێیدا کوردایەتی وەک ئەندێشەیەکی پیرۆز و گشتگیر، دەبێتە قوربانیی ململانێی هێزەکان. ئەم پەتایە تەنها لە کایەی سیاسیدا نەمایەوە، بەڵکو بە قووڵی شۆڕبووەوە بۆ ناو کایەی ئەدەب و ڕۆشنبیری و جومگە هزرییەکانی کۆمەڵگە. حیزبایەتیی تەسک، گۆڕەپانی ئەدەبیی کوردیی کردووە بە سەنگەرێکی شەڕ کە تێیدا پێنووسە ئازادەکان و نووسەرە کوردپەروەرە ڕاستقینەکان دەکرێنە ئامانج.

چەندین نووسەری گەورە و خاوەن ڕوانگە هەبوون کە نەیانویست کڕنۆش بۆ باڵە جیاوازەکانی حیزب ببەن و قەڵەمەکەیان بکەنە ئامرازی پیاهەڵدان، بەو هۆیەوە لە هەموو ماف و بەخششێکی ڕەوا بێبەش کران. ئەم جۆرە نووسەرانە نەک هەر لە ژیانیاندا پەراوێز خران، بەڵکو تەنانەت ڕێگەیان پێنەدرا بەرهەمەکانیان بڵاوبکەنەوە، چونکە پەیامی ئەوان لەگەڵ بەرژەوەندیی حیزبیدا نەدەهاتەوە. مەترسییەکە لێرەدا کۆتایی نایەت، بەڵکو دوای مردنیشیان حیزبایەتی دەست لە سەری نەویان هەڵناگرێت؛ هەوڵی ڕاستقینە دەدرێت بۆ سڕینەوەی ڕەنج و توانا و مێژووی پێشنگداریان، هەر لەبەر ئەوەی نەیانویستووە ببنە پاشکۆی ئەم یان ئەو گرووپی ڕامیاری. ئەمە کوشتنی مەعنەوییە، کە لە کوشتنی جەستەیی زۆر ترسناکترە، چونکە هەوڵێکە بۆ شێواندنی یادەوەریی نەتەوەیەک.

لە بەرامبەر ئەم سڕینەوەیەدا، حیزبایەتی هاتووە گۆڕەپانی ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیریی پڕ کردووە لە کەسانێک کە نەک هەر خاوەن هیچ بەهرەیەکی ئەدەبی و بیرکردنەوە نین، بەڵکو زۆرجار لە ڕابردوودا دژە کورد و هەلپەرست بوون. گۆڤار و ڕۆژنامە و کەناڵەکان وەک "قۆنتەرات" دراونەتە دەست کۆمەڵێک کەس کە تاکە کارامەییان فریودان و خۆشیرینکردنە. ئەم هەلپەرستانە لە گۆڕەپانی

چەواشەکاریدا تراتێن دەکەن و حیزبیش بە هەموو شێوەیەک پشتیوانییان دەکات. بە شانازییەوە و لە بەردەم چاوی مێژوودا، مێژوویەکی درۆینە بە ئەم پاڵەوانە کارتۆنییانە دروست دەکرێت؛ ئەوانەی لە ڕۆژە سەختەکاندا پشتیان لە نەتەوە بوو، ئێستا لە ڕێگەی ڕاگەیاندنی حیزبییەوە وەک شا پاڵەوان و خەمخۆری گەل بە خەڵک دەفرۆشرێنەوە. ئەمە نەک هەر سووکایەتییە بە خوێنی قوربانییەکان و ڕەنجی تێکۆشەرانی ڕاستەقینە، بەڵکو تێکدانی ڕەوشتی گشتیی کۆمەڵگەیە، چونکە نەوەی نوێ وا تێدەگات کە سەرکەوتن لە ڕێگەی هەلپەرستی و درۆوە دێت، نەک لە ڕێگەی دڵسۆزی و ماندووبوون.

کاتێک حیزب دەبێتە تاکە سەرچاوەی دابینکردنی تێچووی وێژە، ئیتر چاوەڕوانی بەرهەمی نەتەوەیی مەحاڵە. لێرەدا ئەدەب لە فۆرمە مرۆیی و نەتەوەییەکەی دادەماڵرێت و دەبێتە ئەدەبی پیاهەڵدان. ئەم دۆخە برینێکی قووڵی لە ویژدانی تاکی کورددا دروست کردووە، بە جۆرێک کە مرۆڤی کورد هەست دەکات لەناو نیشتمانی خۆیدا نامۆیە ئەگەر سێبەری حیزبێکی لەسەر نەبێت. بە تێپەڕاندنی ئەم تەنگژەیە، پێویستمان بە شۆڕشێکی هزری هەیە، کە تێیدا چەمکی کوردایەتی لە چوارچێوەی تەسک و ژەهراویی حیزبایەتی دەربهێنرێت و بگەڕێنرێتەوە بۆ ناو کایە فراوانەکەی خۆی کە نیشتمانپەروەریی ڕاستەقینەیە. تا ئەو کاتەی حیزب وەک ئامرازێک بۆ خزمەتی نەتەوە نەبینرێت و وەک پیرۆزییەک مامەڵەی لەگەڵ بکرێت، مەترسیی ئەوە بەردەوام دەبێت کە حیزبایەتی نەک هەر سەری کوردایەتی، بەڵکو داهاتووی نەوەکانیشمان قووت بدات.

ئەمە لە بەردەم تاقیکردنەوەیەکی مێژووییداین؛ یان دەبێت کوردایەتی بکەینە چەتری کۆکەرەوە، یان ڕێگە بدەین حیزبایەتی هەموو دەستکەوتەکانمان بکاتە خۆڵەمێشی ململانێ ناوخۆییە بێواتاکان.

ڕاستییەکی تاڵ هەیە کە دەبێت هەمووان بیزانن، ئەویش ئەوەیە کە هیچ حیزبێک لە نیشتمان مەزنتر نییە، و هیچ پێشەوایەکیش لە نەتەوە گرنگتر نییە؛ هەر کاتێک ئەم هاوکێشەیە پێچەوانە بووەوە، ئەوا سەرەتای کۆتایی هاتنی خەونە گەورەکانمانە. کێشەی سەرەکی ئەوەیە کە حیزبایەتی لای ئێمە تەنها ڕێکخستنێکی ڕامیاری نییە، بەڵکو بووەتە بیروباوەڕێکی داخراو کە ڕێگە نادات مرۆڤەکان لە دەرەوەی بازنەی حیزب بیر بکەنەوە، ئەمەش داهێنان و بیری ئازاد دەکوژێت و کۆمەڵگە بەرەو چەقبەستوویی دەبات. کاتێک ئەندامێکی حیزبی، هەڵەی حیزبەکەی لە ڕاستی نەتەوەکەی بە پیرۆزتر دەزانێت، ئەوا کوردایەتی لەوێدا کۆتایی پێدێت. بۆیە، ڕزگارکردنی کوردایەتی لە چنگی حیزبایەتی، ئەرکی هەرە لەپێشینەی ڕۆشنبیران و نەوەی نوێیە، بۆ ئەوەی چیتر مێژووی ئێمە تەنها زنجیرەیەک نەبێت لە شکستی ناوخۆیی کە بەرگی کوردایەتییان بەسەردا بڕاوە، بەڵکو ببێتە مێژووی

سەرکەوتنی نەتەوەیەک کە توانیویەتی لەسەر پێی خۆی بوەستێت بەبێ ئەوەی پەیوستی بە دارشەقی حیزب هەبێت. لە کۆتاییدا، دەبێت ئەو ڕاستییە تێبگەین کە نیشتمان بۆ هەموانە، بەڵام حیزب تەنها بۆ کۆمەڵە خۆکەکە؛ کەواتە ناکرێت هەمووان و هەموو شتێک بکرێنە قوربانیی چەند کەس و گرووپێک کە کوردایەتی وەک بازرگانی و پۆست دەبینن. گەڕانەوە بۆ بەها ڕەسەنەکانی کوردایەتی و پاک کردنەوەی ناوەندی ئەدەبی لە هەلپەرستان، تەنها ڕێگەیە بۆ ئەوەی ڕێگری لەو دامانە گەورەیە بگرین کە حیزبایەتی کاڵفامانە بەرەو ڕووی بردوین.

ستار ئەحمەد

قەیران چی بەسەر کۆمەڵگای کوردی هێناوە.. سامان خدر

بەداخەوە بەهۆی بەردەوامی قەیرانەکان لەکوردستان دا، کۆمەڵگا بەتەواوی شێواوە، بگرە ڕۆژ بەڕۆژ قەیرانەکان لەزیادبوون دان،
قەیران بەتەواوی کۆمەڵگای کوردی شێوان دووە، ئاستی تاوان و لەکتران ، زۆر زیادی کردووە ، هەزاران کێشەی توشی ، خەڵك کردووە ، لەوانە زیاد بونی تاوانەکان ، هەروەها بەکاری بەتەواوی ڕوی لەهەڵکشان کردووە ، هەروەها خێزانەکانی لێك ترازان دووە ، ڕێژەی ئاستی تاوانەکانی وەك ، کوشتن هەروەها دزی و سەرپێچی یەکجار زیادی کردووە.
هەروەها بێزاری و بێ ئومێدی لەناو گەنجان دا تەشەنەی کردووە، ئاستی هەژاری تاك و خێزان هەڵکشاوە .
هەروەها نەمانی متمانە لەنێوان خەڵك و دەسەڵات ، ئەمەش وای کردووەخەڵك بەتەواوی بێئومێد بێت لەدەسەڵات دارانی کوردستان.
بەردەوامی قەیرانەکان وای کردووە ،هەموو چینەکانی کۆمەلگا بەتەواوی بێئومێد بن و هیچ هیوایەکیان بەداهاتوو نەمێنیت ، بەتایبەت لەنێوان گەنجاندا.
بەداخەوە قەیران لەکوردستانیش هەرڕووی لەزیاد بونەو ، دەسەلات دارانی کوردستانیش بەهیچ شێوەیەك لەخەمی چارەس کردنیدا نین و هیچ

بەرنامەیەکیان نیە بەچارەسەر کردنی، بگرە هەمیشە هەوڵی دروست کردنی ، قەیرانی زیاتر و سەخت تر دەدەن ، ئەمەش وای کردووە ، دۆخی خەڵك خراپ تربێت.

هەروەها بەئەوەی ئەم دۆخەی خەڵك چارەسەر بێت و لەکۆڵ ئەم باردو دۆخە سەختەی ژیان ببینەوە، پێویستە خەڵك ، هەمو هەوڵێكی بەئەوە بێت ، ئەم دەسهەڵاتە نەمێنێت و گەڕان كاری ڕیشەیی دروست بێت، ئەگینا هیچ کەس بەتەمای باش بونی دۆخی ژیانی خەڵك نەبێت.